

**Co očekávám
od plenárního
sněmu**

arcibiskup Jan Graubner

**K čemu národní sněm
katolické církve II**

Miloslav kardinál Vlk

**KATOLICKÁ CÍRKEV
A JEJÍ LAICI U NÁS**

Petr Kolář SJ

**DISTANCE
od spokojenosti**

recenze Václava Freie

11

PERSPEKTIVY

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU LISTOPAD 1998

Obrat ve střední a východní Evropě nám dává šanci stát se opět jednotným světadílem. Západní Evropa cestu k své jednotě už nastoupila: získala tím značné materiální hodnoty, ale málem ztratila duši. I střední a východní Evropa zažila svou jednotu, avšak nucenou sovětským imperialismem ve jménu nelidské ideologie. – Nyní musí evropský Východ a Západ znovu srůst. Jak je to obtížné, to je vidět po čtyřiceti letech v Německu, i když jde o jeden národ, jedny dějiny a jeden jazyk. Jinde to bude obtížnější.

I komunismus usiloval o jednotu: „Proletáři všech zemí, spojte se!“ Mělo to být ale sbratření vylučující Otce na nebesích, proto ztroskotalo. Evropu sjednotil nikoli ekonomie či ekologie, technika či sport, nýbrž – evangelium. V minulosti to bylo právě křesťanství, které vyprofilovalo Evropu. Vymažeme-li z její krajiny katedrály, kostely a kláštery, změníme její tvář k nepoznání. Úkolem křesťanů na východě Evropy stejně jako na západě je zvýšit hladinu této spodní vody křesťanské kultury.

Kultura žije z kultu

Kultura jakožto služba člověku žije z kultu neboli bohoslužby. Křesťanská kultura je společným jmenovatelem evropské rodiny národů. *Oživení křesťanství je službou jednotě Evropy.*

Na tomto místě můžeme začít s inventarizací jmen. Křesťanství západní Evropy téměř přišlo o své mystérium a s ním o svou duši, srdce i tvárnou sílu. Západní společnosti – včetně samotné katolické církve – chybí jednotící chápání církve. Ta je pojímána jako sociální instance, jako servis, zaměstnavatel, jako relikv minulosti, mocenský aparát kněžství, v lepším případě jako zájmové společenství stejné smýšlejících či jako komunikační prostor. Zvěsti Apoštolského vyznání víry, v němž se hovoří o církvi jakožto *svatě*, je rozumně stále méně. Absence pohledu na církev jako svátostnou skutečnost, jako mystérium, působí zhoubně i v různých oblastech jejího života. Vytrácejí se chápání svátostné povahy kněžského úřadu je jednou z významných příčin klesajícího počtu kněžských svěcení. Nikoli to, že církev je sociální a historickou entitou, která se potřebuje neustále reformovat, nýbrž chybějící vědomí, že právě tato církev je založena na životě, smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista, že je jím i dnes nesená a vedena, ba dokonce že je tímto Kristem zde přítomným – to je tím nejvladnějším deficitem západní Evropy v jejím rozumném chápání církve.

Dusledkem je ona *profanace liturgie*, nejcitlivější ukazatel ztráty mystéria. Mnoha věrným účastníkům bohoslužby je sice pořád jaksi známo, že liturgie je vrcholom života církve. Přesto vzrůstá počet křesťanů, jímž už je podstata a smysl liturgie cizí. Odtud pak ty teologicky nezduvodnitelné pokusy o liturgické úpravy ve vlastní režii, které vlastně popírají jednotu univerzální církve. Neboť představá-li se tvář církve zračit v podobě její bohoslužby, církev odumírá, vízme Holandsko a německy mluvící část Švýcarska.

Maria – personifikovaná církev

Charismatem církve ve střední a východní Evropě je uchování mystéria, tedy i její vlastní *teologické identity*. Východ dokáže zakoušet Mariinu blízkost, je vnímavější k mystériu Vtělení, tedy i k pneumatologii, mariologii a ekleziologii. Zatímco na Západě jsme už pět set let teologicky soustředění na ospravedlnění skrze kříž a Zmrtvýchvstání – a jak se dnes ukazuje, příliš jsme s tím nepokročili –, tajemství Boha, který se stal člověkem skrze Ducha svatého z Marie Panny, nám uniká a s ním i chápání církve jako „mystického těla Kristova“.

Proto je nám tak zatěžko přistupovat k *Marii jako k zosobněné církvi*. Přitom Vtělením Božím se každá končina proměňuje ve Svatou zemi a Maria se všemi národem stává jejich ro-

ZÁPAD – VÝCHOD: čemu se mohou od sebe přiučit

Joachim kardinál Meisner

dačkou: v Čenstochové Polce, na Svaté Hoře Českou, v Altottingu Němce a v Guadalupe Mexičankou. – Díky této blízkosti Vtělení si mohla církev ve střední a východní Evropě zachovat úctu k zemi v duchu Modlitby Páně: „Jako v nebi, tak i na zemi“ – zatímco na Západě je země definována jako prostředek k dosažení účelu.

Takto zní svědectví Pavlovo: „Jeho věčnou moc a božství, které jsou neviditelné, lze totiž od stvoření světa vidět, když lidé přemýšlejí o jeho díle...“ (Ř 1,20). Když Bůh vzal na sebe lidskou přirozenost v konkrétním člověku a stal se tak viditelným, slyšitelným a hmatatelným, musí nyní vše niterné v křesťanství *směřovat ven* a vše *vnějškové* musí být výrazem *niterné skutečnosti*. Slovo se musí stávat tělem, jako tehdy z Marie, a přitom zůstávat slovem.

V tomto ohledu zůstává Maria v církvích střední a východní Evropy nezbytným orientačním bodem. Extenzivní přítomnost církve ve světě musí odpovídat její přítomnosti intenzivní. Jedině pak nese v sobě církev *mysterium Christi*, za což nám ručí Maria, Matka Boží.

Christologická rovnováha

Pro setkávání církve střední a východní Evropy s církví západní Evropy platí jako nejvyšší pastorální zásada Pavlovo pravidlo: „Všecko zkoumejte, dobrého se držte“ (1 Te 5,21). Duchovní slabost církve západní Evropy je v tom, že její *extenzivní* přítomnost je větší než ta *intenzivní*. Ztratila svou christologickou rovnováhu. „Pravý člověk“ je tam větší než „pravý Bůh“. Obrazně řečeno: církev západní Evropy připomíná auto, jehož karosérie je pro motor příliš velká a příliš těžká: proto se auto neustále přehřívá. Je tedy třeba buď silnější motor, anebo menší karosérie. Auto musí dosáhnout nebeského Jeruzaléma. Je jedno, je-li to Mercedes, nebo Volkswagen. Hlavně aby dojezdilo do nebeského Jeruzaléma.

Církev střední a východní Evropy má nyní možnost rozvíjet se extenzivně. Domnívám se, že v době komunistické diktatury byla její intenzivní přítomnost větší než ta extenzivní. Jinými slovy: jejich duchovní obsah byl vyšší než vnějšková společenskopolitická a sociálně charitativní angažovanost. I zde byla christologická rovnováha narušena, „pravý Bůh“ byl větší než „pravý člověk“. Ani to neodpovídá kristové realitě.

Je žádoucí i pochopitelné, že v té střední i východní Evropě mají potřebu materiálně dohánět, dokonce i z důvodů teologických! Měli by si ale dát pozor, aby byli ve svém prosazení *extenzivně* přítomni právě jen tolik, kolik dokážou pokrýt svou *intenzivní* spiritualitou. Úkol těchto církveí (a náš západní závazek pomáhat) spočívá v dosažení christologické rovnováhy, aby totiž jejich úsilí i výkon navenek odpovídaly teologické a spirituální realitě každé z nich.

Rád bych svým bratřím ve střední a na východě Evropy nálehavě doporučil: Nebudujte víc klášterů, než je u vás sester a bratří! Nestavte větší kostely, než vaši věřící potřebují! Nežijte víc charitativních zařízení, než vaši věřící křesťané stačí obsloužit! A my v západní Evropě bychom se měli hlídat, abychom vám toho nenásugerovali víc, než duchovní situace vašich jednotlivých místních církveí dovoluje. A zkušenosti s naší nadměrnou extenzitou můžeme blahodárně využít tím, že budeme před ní sousední církve ve střední a východní Evropě varovat. Pak budeme církvi „na pochodu“. Církev je totiž v první řadě nikoli *statickou institucí*, ale *putující výpravou*.

Velké pokušení Západu

Tím, že si církev střední a východní Evropy uchovávala mystérium, stávají se nadějí pro celou Evropu. Člověk je v neustálém pokušení zpřístupnit *mysterium Christi* zcela svému rozumu, čímž obě skutečnosti v Kristu – tu bož-

skou i tu lidskou – rozpolcuje. Boha, který se stal člověkem, zcela zlidšťuje, anebo ho evakuuje ze světa zpět do nebe a omezuje ho pouze na ně.

Jiný lidský pokus o oddělení těch dvou skutečností spočívá v *absolutizování země a člověka*. Země odpojená od Boha je tím fakticky odbožštěná a sama se stává náhražkou božství. Takovým pokušením křesťanů je i snaha učinit z Marie pouhou lidskou matku, popřít tak početí Krista z Ducha svatého, čímž je zpochybněno jeho synovství Boží. Právě toto je velkým pokušením Západu, jehož výslednicí je *Bůh vykázaný ze světa* na jedné straně a *bezbožný svět* na druhé.

Právě Maria jakožto Matka Boží nás chrání před tímto falšováním mystéria Kristova, před separováním jeho božství a lidství. Koncil v Efezu definoval v r. 451 Mariino božské mateřství, aby zaštil Kristovo Boží synovství. Protože církev střední a východní Evropy nejsou tolik zasaženy tímto pokušením Západu, hraje v životě jejich církveí Matka Boží tak velkou roli. Protože mariologie je mostem mezi christologií a ekleziologií, je jejich víra vlnější a zdravější.

Toho, co si tyto církve uchovály, vytrpěly a vychovaly, by se v žádném případě neměly kvůli nějakým materiálním výhodám zřici, právě naopak! Jsou povinny své duchovní bohatství sdílet Západu a ujímat se sebevědomě i pokorně své úlohy ve společné duchovní Evropě.

Má-li nemocná buňka zdravé jádro, může ještě regenerovat. Právě místní církve by měly být takovými zdravými jádry, umožňujícími regeneraci chorého těla Evropy. Bývaly jimi kláštery a poustní místa; spoluvytvářely společnou Evropu silou víry.

Církev je místem ustavičných Letnic, tedy Antibábelm. V Bábelu způsobil „Diabolos“ zmatení jazyků, zatímco si lidé chtěli stavět své věže až do nebe. Tak pomínila jednotu lidstva. V Jeruzalémě ji Duch svatý jakožto „Symbolos“ obnovil, a každý pak slyšel mluvit apoštoly ve své mateřštině. Letniční zázrak se dnes projevuje nikoli podivuhodným nadáním pro řeč, ale pár slůvky: „Rozumím ti,“ ať jsem Němec a ty Polák, já Čech a ty Slovák, já Ukrajinec a ty Rus.

Vaše pevnost je naší nadějí

Kdyby lidé znali mluvu Ducha svatého, kdyby mluvili letniční řečí, bylo by snadší porozumění i jednotu. Mluvnice této řeči má opačné časování. V našich jazycích je první osobou „já“, druhou „ty“, třetí „on“. Konkrétně: na prvním místě myslí, jedná a mluví naše „já“, až na druhém místě vstupuje do hry „ty“, tedy ten druhý, a teprve na třetím, je-li ještě místo a čas, je „ON“, náš Pán a Bůh.

Letniční řeč má obrácené pořadí. Na prvním místě je to Ježíš Kristus, náš Pán. Na druhém je „ty“ našeho bratra či sestry, a teprve na třetím a posledním naše milé vlastní „já“. Kdo takto myslí, mluví, sná a jedná, ten se stává „Symbolos“, který shromažďuje rozptýlené, zceľuje rozbité a vytváří jednotu i porozumění. Taková by měla být katolická církev.

Toto shromáždění má motto: „Církev východní Evropy – naděje lidstva“. Arcibiskup kofínský má ve svém znaku slova z 2. listu Korintským: „Spes nostra firma est pro vobis – naše naděje je pro vás pevná.“ Na závěr je poněkud obměněn: „Církev střední a východní Evropy! Vaše „firma“ je naší nadějí.“

Tuto přednášku pronesl kardinál Joachim Meisner, arcibiskup z Kolína nad Rýnem, dne 16. 10. 1998 na konferenci organizace Kirche in Not v Königsteinu, která probíhala pod heslem *Kirche in Osteuropa – Hoffnung für Menschen*. Převzato z Deutsche Tagespost, 20. 10. 1998. Podstatně kráceno. Zdůraznění je redakční, meziklady částečně též.

Přeložil: od

KŘESŤAN A SVĚT

Pronásledování KŘESŤANŮ

To není téma z časů římského císaře Nerona. Ani z dob expanze Osmanské říše. Je to záležitost zcela současná. Zatímco uvnitř euroatlantické civilizace čelí křesťanství rozkladu zevnitř, na její periferii a dál ve třetím světě jsou křesťané pronásledováni, mučeni a fyzicky likvidováni.

Přednáška Caroliny Coxové *Pronásledování křesťanů v dnešním světě*, doplněná působivými diapozitivy, vyzněla jako burčující reportáž o nelidské krutosti i o věmosti víře. Paní Coxová, členka Horní sněmovny britského parlamentu, je předsedkyní Mezinárodní křesťanské solidarity, interkonfesionální organizace pro lidská práva, která věnuje pozornost perzekucím, nezřídka i genocidě křesťanských (ale i jiných) menšin, o nichž svět mnoho neví.

Přednáška byla poutí končinami nezměrného strádání s trojím zastavením: jižní Súdán, Barmá. Náhorní Karabach. V Súdánu vede islamistická vojenská vláda válku s civilním křesťanským obyvatelstvem na jihu země, masakruje, záměrně ničí úrodu, aby je vyhladovala, odvléká do otroctví, násilně islamizuje. Dosavadní výsledky: půldruhého milionu mrtvých, pět milionů vyhnanců.

Podobně je tomu v Barmě, kde je obětí vojenské vlády křesťanský kmen Karenů. V arménském Náhorním Karabachu jsou tyto hrůzy zatím zažehnány, ale není to tak dávno, co i zde bylo peklo: na hlavní město Stepanakert dopadalo denně čtyři sta ázerbájdžánských raket země-země. Otrávené bylo vyprávění o matce, která musela přihlížet smrti syna aj.

Paní Coxová se osobně účastnila akcí své organizace na pomoc pronásledovaným, často ilegálním, vesměs nebezpečným. Ti lidé, jejichž trpělivost, vytrvalost a věrnost je obdivuhodná, byli šťastni, když zjišťovali, že se o nich ví. Ptala se jich, co očekávají od nás, kteří jsme v bezpečí. Chtěli, abychom na ně mysleli a modlili se za ně.

Takových smutných zastavení by mohlo být

víc: Eritrea, některé arabské země, Pákistán, Čína. Maledivy, východní Timor atd. Svá otřesná svědectví shromáždila paní Coxová v knize *A Voice for Voiceless* (Hlasitě o umlčených). Obraz současného světa, beztak složitěho, se nám ještě víc komplikuje. Ano, existují bariéry, které je třeba překonávat mezináboženským dialogem. Existují i hříchy kolonizátorů, páchané nezřídka v křesťanském převleku, jejichž důsledky trvají dodnes. Ale také se vede skutečná válka proti křesťanství, brutální, vražedná...

Přednáška, pořádaná Občanským institutem, se konala dne 30. 10. 1998 na pražské filozofické fakultě.

Existuje i česká větev Mezinárodní křesťanské solidarity (CSI = Christian Solidarity International). Předsedou je pan František Adamík z Přerova. Její účast na mezinárodních iniciativách je skromnější, organizace potřebuje peníze.

Mezinárodní křesťanská solidarita (CSI), bankovní spojení: Union Banka, a.s., Přerov, číslo účtu: 23209384/3400.

INDICKÝ PROFESOR DOSTAL Nobelovu cenu ZA EKONOMII

Amartha Sen se narodil v Bengálsku ve stejném městě jako básník Rabindranáth Thákur, který před 85 lety dostal rovněž Nobelovu cenu, ale za literaturu. Profesorovi Senovi je dnes 63 let a je prvním Indem v dnes už dlouhé řadě laureátů ekonomie amerického či evropského původu. V jeho osobě tak dochází ocenění celá Asie: stačí nahlédnout do edičních plánů světových nakladatelství posledních dob, abychom zaznamenali, že jména japonských, čínských a indických autorů získávají v globální ekonomice na stále větší váze. Většina z těchto špičkových mozků přišla studovat do USA či do Anglie, aby zde poté zůstala. Tichomořské pobřeží Ameriky, věhlasné univerzity v USA i ve Velké Británii, přední výzkumné ústavy: všude zde se stále více prosazují vedle bílé rasy i „barevní“ – snědí a žlutí. V tom není Sen výjimkou: nejprestižnější univerzity mu v minulých desetiletích nabízely dlouhodobé pobyty: dnes přednáší v Cambridge v Anglii, kam přišel z americké Harvardovy univerzity, pobýval v kalifornské Berkeley a na řadě jiných míst...

Odliv mozku většinou přináší prospěch spíše hostitelským zemím

než těm, odkud oni nadaní hřivnami přišli. Profesor Sen však nezapomněl na zemi svého původu. Značná část jeho rozsáhlého díla je věnována problému chudoby, dokonce hladomoru, který pamatoval z dětských let. Obecněji patří Sen do školy tzv. ekonomie blahobytu, zasluhuje se o studium agregace individuálních hodnot a kolektivního rozhodování, přispěl k tomu, že ekonomie se opět zabývá problémy obyčejných lidí, chudých a vyloučených na okraj. Jeho teoretické práce došli i praktického užití, ovlivnily statistiky OSN a vůbec přístup k rozvojovým zemím (byl poradcem Butrise Butrise-Ghálího, bývalého generálního tajemníka).

V jeho podání je ekonomická teorie opět disciplínou, která má morální a dokonce filozofický rozměr. Knihou *O etice a ekonomii* připomněl už před deseti lety, že ekonomie není a nemůže být jen inženýrskou disciplínou, která se snaží uniknout ze světa morálních hodnot a odpovědnosti za lidskou důstojnost. Jaký rozdíl oproti jeho loňským předchůdcům, laureátům Nobelovy ceny, kteří použili neméně sofistikovaného aparátu ekonomické teorie způsobem zcela odlišným: k obří finanční spekulaci s morálním hazardem, který ohrožil stabilitu amerického finančního systému.

Je smutným paradoxem pro naši křesťanskou euroamerickou civilizaci, že morální základy, na nichž ona spočívá, nám dnes musejí opakovaně připomínat ti, k nimž kdysi „bílé“ přišli jako misionáři – a jako dobyvatelé a byznysmeni. O profesorovi Senovi bylo řečeno, že se stal „svědomím své profese“. Ekonomie se v jeho díle vrátila tam, odkud vzešla: k morální filozofii zakladatele disciplíny Adama Smitha.

Lubomír Mlčoch

ANKETA

Co očekávám od plenárního sněmu

Nedávno mě zaujal jeden z příspěvků do této ankety. Na jméno autora nezáleží. Bylo by však škoda, kdyby se jed jeho světobolu rozléval do naší církve a bral lidem chuť sněmovat. Nechci zavírat oči před žádnými stíny, ale vidět jen stín, zvešobochovat svou negativní zkušenost ukazuje na špatné oči nebo zlé světlo. Jelikož autor volá po výměně zkušeností, dovoluji si nabídnout svou, i když vím, že to tak není všude.

Ještě za totality mi jako faráři přidali další famost. Lidé přicházeli na bohoslužby dost, ale v kostele dělali kněz všechno sám. Začal jsem s ministranty a divčí scholou, pak se přidala mládež. Výhodou bylo, že jsem mohl kontaktovat společenství, které už vyrostlo v sousední famosti. Jednou mě zastavili manželé: „Otče, mládež má »společno«, ale rodiče by vás taky potřebovali i mimo kostel.“ Dob-

rá, přijdu mezi vás rodiče, dáte to dohromady? Dali. Bylo to hezké. Občas byla na setkání i nějaká babička, když jsme byli u nich v domě. Jenže babičky bývají povídavé, a tak se brzy ozvala jedna z jiného konce s rozomilou výčitkou: „Otče, vy se věnujete jenom mladým, ale my máme k věčnosti blíž. Nemožli byste i mezi nás?“ Mohli. Tak vznikla společenství babiček podle živého růžence, když si jednou za měsíc vyměňovaly růžencové listky.

Neměli jsme ve zvyku naříkat. Společně jsme vnímali problémy a zkoušeli je řešit. Když bylo před Velikonocemi, světil jsem babičkám problém: Budou svátky, měl bych obejít nemocné, ale když to ohlásím v kostele, příbuzní jich přihláš jen málo. Tady přece musí být víc takových, kteří dřív chodili na bohoslužby pravidelně, ale dnes už nemohou. Nemohly byste každá obejít svůj konec obce a nabídnout starým mou návštěvu? – Záměrem pak bylo třikrát víc než jindy.

Oznámil jsem v kostele volbu do farní rady. Přišel anonym: radu nechceme. Dobrá, nebudu nutit. Po bohoslužbě jsem oznámil, že je třeba opravit kostel. Nechci rozhodovat sám, tak prosím muže, aby u kostela počkali a poradili mi. Přišlo jich asi pětadvacet. Když za chvíli začali ti aktivnější rozdělovat úkoly, polovina se vytratila, ale ta druhá táhla skvěle dál. Generální opravu kostela jsme zvládli brigádnicky. Nikdy jsem neslyšel, že by se farníci cítili zneužívání jako levné pracovní síly. Oni věděli, že kostel je jejich. Já tam dnes jsem a zítřka nebudu. Když jsem šel taky pomáhat, slyšel jsem: „To je naše věc, vy si připravte dobré kázání.“ Přesto bylo dobré být s nimi. Nejedem chlap našel při práci odvahu ke skutečnému

duchovnímu rozhovoru, který by se někde v hovorně nikdy neuskutečnil.

Brzy po skončení oprav kostela vlivem velkých dešťů praskl jednomu z obětavých brigádníků dům postavený před pár lety. Tehdy jsem zašel mezi chlapy s prosbou: „Co říkáte, neměli bychom mu jít pomoct?“ Nikdo neřekl ne. A já měl obrovskou radost, že farnost žije společenství tak zdravě a konkrétně.

Jsem vděčný, že jsem poznal takové lidi, a proto nejsem skeptický. Mnoho farností má velké problémy. Budeme-li však mít odvahu více psát o pozitivních zkušenostech, přestože to dnes není v módě, snad se některé problémy vyřeší. Věřím totiž, že máme všude dobré lidi, jen mnozí nevědí, jak na to. Uvidí-li příklad, jistě si někteří řeknou: Když to jde jinde, proč ne u nás? Když mohou jiní, proč ne my? Je pravda, že ti schopní činí často neradi mluví a píšou. Jen nesrážejme jejich odvahu a neuházejme ducha šířením „blbé nálady“ těch, kdo chtějí plnit svým splněním stránky novín.

Já očekávám od sněmu, že nejen ukáže na problémy, které většinou známe, ale pomůže je i řešit. Jsem přesvědčen, že je mezi námi mnoho těch, kteří mají klíč k řešení nejdříve z nich a osvědčili to v praxi. Rád bych, kdyby především tyto lidé sdělováním zkušeností povzbudili jiné a praktickým příkladem pomáhal přijít „jak na to“. Tak bude sněm nejen o řešení problému jednat, ale mnohé bude už řešit. Rozšíření dobrých zkušeností pak nejen ovlivní závěrečná prohlášení sněmu, ale vytvoří i předpoklady jejich uskutečnění.

Jan Graubner,
arcibiskup olomoucký
a metropolita moravský

GLOSÁŘ

Náš srpnový Glosář, sledující mj. první projevy nové vlády, vyslovil podezření, že ministr kultury Pavel Dostál trpí komplexem, neboť „zamlada dostal od katechetů rákosku, a proto – stop církevní restitucím!“ Podkladem byla zpráva v tisku o rozhovoru s ministrem, v níž byly obě skutečnosti (rákoska i postoj k restitucím) uvedeny v těsné souvislosti. Nejsme jediní, kdo naletěli novinářskému aranžmá. Ministr dal úsměvnou vzpomínku o výprasku k dobru až na přímý dotaz po rozhovoru, tedy „mimo protokol“. Podezření bereme zpět a omlouváme se. Za posouzení pana ministra ve věci vládní komise, která má řešit vztahy státu a církvi, však vědění nejsme.

„Zilkova aféra“, v níž vyústilo dekorování zasloužilých osobností dne 28. října, vychází ze souvislosti zatím nejasných, přesto dokázala vyvolat nečisté duchy a otrávil ovzduší naší společnosti. Její stín padl i na zeměleho básníka, kterého si vážíme a který se už nemůže bránit. Ať si je kdo uveď na jakémkoli estébáckém seznamu, ať třeba existuje jeho spis, samotný tento fakt je důvodem kladení otázek (též otázky po věrohodnosti pramene), nikoli však důvodem odsouzení.

Ve 42. čísle časopisu Světlo píše R. Malý o „Mýtech současné doby“. Konkrétně se ohrazuje proti interpretaci irského terorismu jako náboženského konfliktu a dále odmítá názor, že holocaust měl připravenou půdu středověkým křesťanským antisemitismem. Do značné míry má samozřejmě pravdu a je třeba přivítat, že se k těmto rozšířeným „mýtům“ někdo ozve. Nicméně, oba jmenované problémy jsou natolik citlivé, že je třeba se vyvarovat jakéhokoliv zjednodušení. Politický konflikt v Irsku samozřejmě není boj praktikujících katolíků s praktikujícími protestanty a katolická církev všechny formy násilí odsuzuje, ale je třeba vzít v úvahu, že církve jsou také zatlačovány do hry. Vzpomeňme například na diskusi okolo svatého přijímání jednoho z vědců Sinn Féin, strany, která je považována za politické křídlo IRA. Podobně i u holokaustu. Je pravdou, že středověký antisemitismus byl náboženský a nacistický naopak rasový, a že nacistické pronásledování se týkalo i křesťanů, ale opět je třeba přiznat i to, že řada křesťanů se na hrůzách holokaustu jaksi přizpůsobila. Jako příklad mohou posloužit některé poválečné pogromy na židech navrátilých se z koncentračních táborů. Zde nešlo o nacistickou nenávist rasovou, ale o primitivní fanatismus křesťanu. Nacistický holocaust sice z křesťanského antisemitismu nevyrstl, ale často s ním bohužel nepřijemně souzněl. Bylo by užitečné vyrovnat se při oprávněných protestech proti „současnému mýtu“ i s těmito „detaily“. Jinak bude naše apologie stále nepřesvědčivá.

Zatčení bývalého chilského diktátora Augusta Pinocheta během jeho léčby v Londýně zaplnilo na několik dní první stránky předních světových deníků. Zpravodajské agentury chrílily celou řadu názorů na tuto kontroverzní osobu i na úlohu, kterou sehrál. Vlna polemických debat se převálila i přes nás. Největší podíl na tom má senátor Václav Benda, který především ocenil antikomunistický ráz režimu. Je nepochybné, že vojenský převrat z roku 1973 s největší pravděpodobností zabránil v Chile propuknutí občanské války a totálnímu hospodářskému kolapsu. Pan Benda by však při své obhajobě měl vzít v úvahu i stinné stránky Pinochetovy vlády, spojené s bezprecedentním porušováním lidských práv. Obětí policejní perzekuce se stala ostatně i řada křesťanských demokratů. Mezi Pinochetovy odpurce patřila i značná část katolických duchovních. Stojí za připomenutí, že Pinochetovy metody likvidace politických protivníků odsoudil během své návštěvy i papež Jan Pavel II. A toho lze skutečně jen těžko podezřívat ze sympatií ke komunismu. Domnívám se tedy, že omlouvání jedné zločinné odkazováním na jiné je přece jen trochu nedůstojné.

Šeb

Rakouská cesta z úzkých

Přes 300 delegátů ze všech rakouských diecézí se sešlo posledního říjnového víkendu v čele s lineckým biskupem Johannem Weberem v Mozartově Salzburgu. Předseda biskupské konference kardinál Christoph Schönborn byl v době sjezdu rozkmitaných stran rakouské církve hospitalizován s podezřením na plícní embolii a poslal do Salzburgu pouze smířlivý pozdrav.

Od restaurace k sekularizaci

Zrekapitulujme si stručně vývoj rakouské církve před koncilem a po něm: Po zániku Rakousko-Uherské monarchie plula rakouská církev díky poměrně kompaktnímu katolickému složení obyvatelstva (v r. 1934 90 %) a díky zachování josefinského systému církevního školství (dodnes prochází přes 80 % žáků základních škol a středoškolských Rakouska výukou katolického náboženství) v poměrně klidných vodách tradičního náboženství. Lidová strana (Völkische) měla do konce 60. let monopol na vládě, převážně katolickým vědělo Rakousko za státní smlouvu o neutralitě (26. července 1955), kdy spojení a především Sovětský svaz stáhli své „mírové jednotky“ ze čtyř okupačních zón rakouského státu a z Vídně. Církev nebyla konfrontována poválečným „Los von Rom!“, neprošla zkouškou konfiskací majetku, pronásledování kněží a věřících, ale přesto zažila na vlastní kůži „metlu“ institucionálních náboženství, která začala „mést“ v době rostoucího státního blahobytu: sekularizaci. Od poloviny šedesátých let, tak jako v celé západní Evropě, i v Rakousku dramaticky klesl počet duchovních povolání, zesílil podíl socialistů na vládě, na církev se začalo pohlízet jako na sice mocnou, ale často nežádoucí instituci.

Leccos především v interním procesu „zdrženosti“ církve změnil koncil: V 60. letech se v Rakousku doslova roztrhl pytel s farními a pastoračními radami, rakouští katolíci se s nadšením vrhli do demokratických voleb v různých grémiích, z rakouské Caritas vznikla evropsky proslulá humanitární organizace, která si ničím nezadá s Červeným křížem, církve se významně zapojila do budování azylových domů pro uprchlíky z Východu a zemi iřetého světa. Díky společnému německému jazykovému médium se nebyla rozvinula teologie, byla sepsána významná slovníková kompendia, ve Vídni, v Salzburgu a jinde vyrostly moderní teologické fakulty.

V mediálním světě

Mediální doba dolehla i na církev, která musela na světlo světa. Biskupové i prostí faráři se museli naučit mluvit na kameru a mnoho „matřičkových“ katolíků začalo církev vnímat už jen zprostředkovaně: z televize nebo z novin, a to velmi často prizmatem různých skandálů nebo prostřednictvím lidí mediálně nepřijatelných (ale pro noviny a to atraktivnějších). Jako velká postava s prorockým nadhledem se ukázal vídeňský primas kardinál Franz Konig, který po koncilu převedl rakouskou církev přes její nejtěžší léta: dal jí do vínku moderní vizáž, potřebnou přitažlivost i pro nevěřící nebo vzdálené (Caritas) i teologickou hloubku a ekumenický rozměr („Musíme mluvit řečí, kterou mluví ostatní“).

Ke zlomu od pozitivního přijímání církve k negativnímu odpstu od ní došlo v 80. letech. Někteří Rakusané tvrdí, že na ně byl nový papež moc přísný a slovanské a německy mluvící země měřil dvojím metrem. To, co bylo pro totalitární režimy vhodné (jednostranné prosazování přísné katolické ortodoxie, združňování církevní disciplíny a poslušnosti) se v německy mluvících zemích projevilo jako kontraproduktivní. Volba biskupa Haase (švýcarský Chur), Edera (Salzburg), Krenna (St. Pölten) a především Königova nástupce Groera (Vídeň) se ukázala jako nešťastná a pro určitou část věřících a velkou část nevěřících jako nepřijatelná. Dnes už je snad i v Římě jasné, že feudalistický styl rozhodování o obsazování biskupských stolic „o nás bez nás“ přinese posléze jen rozkol: morální rozklad diecéze Chur s následným nuceným „převlečením“ biskupa Haase do Lichtenštejnska, celorakouský posměch a vitupkování na adresu Kurta Krenna, mediální aféra kolem pederastie kardinála Groera. V neposlední řadě právě tyto sdělovacími prostředky umně rozdmýchané aféry přispěly ke vzniku vnitrocírkevního hnutí odporu v podobě skandalizujícího týdeníku Kirche intern, veřejných demonstrací neposlušnosti a podpísavé akce Wir sind Kirche Thomase Plankensteiner.

Zákopová válka

V posledním desetiletí vyhlásily obě strany takřka zákopovou válku: na straně „levé“ církevní referendum *My jsme církev, Kirche intern* atd., na straně „pravé“ *Opus Dei* ve své baskické, vídeňském kostele sv. Karla Boromejského, *Opus angelorum*, měsíčník *Der Fels*, biskupové Krenn, Groer, Eder atd. Běžní věřící se cítili dezorientováni. Církevní představitelé nasazovali jeden druhému psí hlavu, někteří faráři (v čele s benediktinem Udo Fischerem a diecézním knězem Rudolhem Schermannem) vyhlásili veřejnou neposlušnost biskupům. Rozklad se projevil i na školách, kde si děti začaly vypravovat vtipy na adresu církevních představitelů. Mnozí vlažní a dezorientovaní vystoupili z církve pod záminkou odmítnutí placení církevních daní (ročně cca 30 000 katolíků). Biskupové v čele s vídeňským kardinálem Christophem Schönbornem se rozhodli jednat. Začátkem roku 1998 se rozjeli přímo za papežem (Schönborn, Weber a Eder), aby mu vysvětlili dramatickou situaci a požádali o odvolání kardinála Groera z biskupského úřadu. Poté nechali vypracovat podrobný rozbor stavu rakouské církve, který uveřejnili v tisku a na internetu pod názvem *Dialog pro Rakousko*. Cílem nových snah byl celocírkevní říjnový sjezd v Salzburgu.

Dýmka míru

Pro atmosféru „Dne dialogu pro Rakousko“ je příznačná titulní fotografie týdeníku *Wiener Kirchenzeitung*, na níž si

Ruku si podávajíci Thomas Plankensteiner a sanpoltenský biskup Kurt Krenn

s „bezelným“ úsměvem podávají ruku Thomas Plankensteiner (iniciátor podpisové akce *My jsme církev*) a sanpoltenský biskup Kurt Krenn (nastane u nás někdy den, kdy tořez učiní např. Tomáš Halík a Václav Wolf?).

Na poslední říjnový víkend byl tedy svolán sjezd, na němž se sešlo na tři stovky delegátů ze všech rakouských diecézí. Úvodní promluva biskupa Webera začala slovy: „Jsme zde, protože se cosi nedaří... Nedůvěra a zneužívání moci jsou jako dvojčata. Odhodte je! Dost bylo zavíněno denunciacemi a záklusnými pomluvami – to stačí!“ Biskup varoval před zbytečnými nářky jako „Lepší už to nebude“, „Jenom my máme patentní řešení“ nebo „Vy se na nic neptejte, všechno je přece už dávno vyřešeno“.

Jak svým dílem dokazuje slavný cynický až nihilistický dramatik Thomas Bernhard, má rakouská povaha sklon k nolorickému kvenulání. Dotkl se toho i biskup Weber: „Rakušané mají často jiné starosti než my, když se snažíme rozchýbat hnutí tolika řečmi, dopisy, žádostmi a nářky a ono se pak nehýbe skoro nic.“

Přehled nejdůležitějších událostí:

- březen 1995 – první mediální diskuse o cause Groer;
- 14. srpna 1995 – vídeňský arcibiskupem jmenován Christoph Schönborn;
- 23. listopadu 1995 – třicet laických aktivistů z 12 zemí zakládá kritické církevní hnutí *Wir sind Kirche*;
- březen 1998 – biskupové vyhlásují program celonárodní diskuse *Dialog pro Rakousko*, pro něž nechali vypracovat podrobný rozbor současného stavu víry, struktury a pastorační;
- 7. dubna 1998 – předseda rakouské biskupské konference Johann Weber odjíždí spolu s kardinálem Schönbornem a salcburským arcibiskupem Ederem k papeži;
- 14. dubna 1998 – vídeňský nuncijs Squicciarini zprostředkovává Groerův odchod do Německa;
- 19.–21. června 1998 – oficiální návštěva papeže v Rakousku;
- 23.–26. října 1998 – celorakouský sněm církevních delegátů;
- konce listopadu 1998 – návštěva rakouských biskupů ad limina u papeže.

Během samotného rokování se ke slovu dostaly skutečné všechny strany. Radikální požadavky hnutí *My jsme církev*: svěcení osvědčených žanatých mužů – viri probati – na kněze, svěcení žen na jáhenky, respektování homosexuálních párů, přistupování znovuzesdaných rozvedených ke svátostem ap. jsou ale „neprůchodné“ celocírkevně: takové požadavky nemůže schválit místní biskupská konference. Z tohoto důvodu nemají někteří biskupové z plankensteinerovského „synodálního církevního experimentu“ velkou radost. Hostitel *Dialogu pro Rakousko*, biskup Georg Eder, to charakterizoval takto: „Dialog musí pokračovat, to ano! A měl by z celorakouské roviny přejít do terénu, do našich domovů, domácích církví a do našich rodin.“ což podle listu *Deutsche Tagespost* komentoval zakladatel „Dialogu“ biskup Weber „skeptickým nezájímavým úsměvem“.

Ke slovu se dostalo i několik významných žen. Známa katolická publicistka Barbara Coudenhove-Kalergi plédovala pro širší rozhled církve: „Co by z tohoto dialogu mohlo vůbec vzejít? Mnozí tvrdí, že by se sen o jednotě v mnohosti mohl uskutečnit jen za cenu pohodlného kompromisu. Církev je ale víc než nějaký spolek, je organismem s mnoha údy... Potřebujeme uchovatele, ale také obnovitele.“ Evangelická teoložka Dorthee Sölleová řekla, že katolickou církev charakterizuje Petr (institute), evangelickou Pavel (intelektuální jasnost) a janovský element (mystérium) je rozset v esoterických proudch. „Myslím, že všichni z nás touží po církvi budoucnosti, ve které se spojí všechny tři složky.“

Nesmělé náznaky smíru před „ad limina“

Přes všechny rozpory dospěl *Dialog* k závěrečnému memorandumu a určitým kompromisním závěrům (kompletní dokumentace bude zveřejněna teprve 6. prosince 1998), které ovšem potřebují dotažení. Vedle uspokojení některých delegátů nechťejí jiní o dalším takovém sněmování nic slyšet. Sekretář biskupské konference Michael Wilhelm má za to, že nebylo odsouhlaseno nic, „co by bylo naprosto nepřijatelné“. Velmi konzervativní zástupce Klubu rakouských katolíků Mathias Thun-Hohenstein řekl s ulehčením, že se na žádném místě neprotřečilo věrouce a že se nikdo otevřeně nezřekl Říma.

Některé diskutabilní formulace se v dokumentu ovšem objevují: „Vedle církevně uzavřeného manželství respektujeme také jiné formy různých životních svazků, v nichž se uskutečňuje láska, zodpovědnost a věrnost.“ Homosexuálně orientovaní lidé mají „přijmout své pohlavní zaměření“, znovuzesdaní rozvedení se mají sami rozhodnout, jestli budou chodit ke svatému přijímání atd. Při rituálních pokusech o dialog a v boji o kompromisní formulace se na některých místech text stal poněkud nerozumitelným.

V druhém půli listopadu 1998 mají rakouští biskupové jet na návštěvu papeže ad limina a přednět *pruběžnou zprávu o Dialogu*. Už dnes je jasné, že celorakouský sjezd katolických delegátů byl pro rakouskou církev přínosný: biskupové vypracovali čtyřicetistránkovou obsáhlou pastoračně zaměřenou analýzu. *Wir sind Kirche* učinili nemalé ústupky ze své radikality. Konzervativně ladění biskupové se dali polnout k rozhovoru a k otevření nálem beznadějně zavřených dveří.

Po svém návratu z nemocnice předsedal kardinál Schönborn znovu zasedání Rakouské biskupské konference a mluvil o sněmu delegátů v Salzburgu jako o „kapitálu důvěry“, s nímž se v budoucnosti musí citlivě zacházet. Dokonce se pozitivně vyslovil ke svěcení žen na jáhenky. Určitý stín padl na biskupa Webera, který údajně „stopil“ dopis kardinála Ratzingera, v němž prefekt naukové kongregace nabádal biskupy „k jasnému úvodnímu slovu o zodpovědnosti pastýřů a učitelů“ a aby „pevně udrželi oteře zasedání v rukou“.

Nebezpečím dalšího bezbřehého diskutování o neřešitelných kontroverzních problémech by mohl být takřkajíc „permanentní post-katolický dialog“ nejružnějších nátlakových skupin. V tomto duchu připomenul ve své homilii biskup Eder, že „dialog může být plodný teprve tehdy, když vyústí do rozhovoru s Bohem, do modlitby“.

A co papež? V dopise delegátům píše: „Neměla by převládnout seheprezentace jednotlivých monologi, ale vědný objev, že v každém upřímně vedeném dialogu může mnohost názorů odrážet bohatství toho, co vytváří zář zjevné pravdy.“

Zdeněk Jančařík

Snímek V. Renče z 30. (?) let

Otevřený dopis senátorovi

V trapné aféře následující po letošním udělování řádu bylo pošípné jméno významného básníka Václava Renče. Jeho dcera Zuzana Renčová-Nováková ve snaze očistit otcovu památku poslala několika novinám a časopisům tento otevřený list, který zatím nebyl nikde uveřejněn.

Pane senátore Bendo,

přijala jsem z ruky pana prezidenta za svého otce Řád T. G. Masaryka s pocitem, že Václavu Renčovi taková pocta právem náleží. Ta jistota mě neopouští ani teď, kdy je jeho jméno, především díky Vaší iniciativě, vládnoucí spínou. Sama sebe se ptám, kde vlastně jsou ti všichni, kteří se podepsali na tragickém osudu Václava Renče a jeho rodiny, na zničených životech statisíců lidí, postižených stejně jako my komunistickou zvlášť? Téměř nikde jsem nečetla jména skutečných zločinců, udavačů, soudců a sadistických hachafů komunistického režimu. Místo nich vládnou na pranýř jejich obět. Dovedu si předsta-

vit, pane senátore, že Vám struji našich osudu, pokud dosud žijí, v této chvíli tleskají. Určitě se dobře baví tím, jak Vy a Vám podobní „spravedliví“ korunujete jejich dílo. Václavu Renčovi zřejmě nestačilo jedenáct roků žaláře (z toho dva roky v kobkách leopoldovských sametek), ani pronásledování do konce života. Ale dnes na mukla Renče už nedosáhnete. Dávno stojí před tváří jiného Soudece, než byli soudcové padesátých let, než jste Vy a Vám podobní „soudci“. A my, kdo jsme ho znali zblízka, jsme nikdy ani na okamžik nezapochybovali, že před tímto Soudecem obstál se ctí.

Zuzana Nováková, rozená Renčová

Snímek Jaromír Čejka

K čemu národní sněm katolické církve II

Třetí v tvář různým proudům v naší církvi se někteří obávají i toho, jak budou koncilní texty v souvislosti s připravovaným sněmem interpretovány. Nemože jít o výklad „těch či oněch kardinálů“, tj. jak se komu líbí. Odpovědnost za sněmovní usnesení mají účastníci a především biskupové, kteří spolu „s poslušností v biskupském úřadě přijali bezpečné charisma pravdy“ (DV 8). Sněmovní usnesení musí být před uveřejněním schválena Svatým otcem.

Uskutečněním „novosti“ učení koncilu jsou vázání ve svém svědomí všichni katolíci křesťané, zvláště biskupové. Některá intelektuální libovůle tu nemá místa. „Koncil sice nechťel definovat nová dogmata, ale jeho věroučné konstituce jsou výroky nejvyššího učitelského úřadu katolické církve, které zavazují svědomí katolických křesťanů, i těch, kteří učí, a proto se s nimi nesmí zacházet jen jako s pastoračním povzbuzováním.“ (K. Rahner)

Co nejvíce nutí prohlubovat a uvádět učení koncilu do života, je skutečnost, že bez tohoto kroku nelze naplnit papežovu výzvu k nové evangelizaci sekularizované společnosti. Ta totiž takovou obnovu předpokládá. Bez té nelze v konzumní společnosti zastavit rozpad církve a vstoupit s nadějí do dalšího tisíciletí. – Podíváme se tedy do zrcadla koncilu a zkoumejme v něm tvář naší víry.

Víra nejširších vrstev věřících, zvláště té generace, která ještě zažila školní výuku náboženství, byla živena tehdy velmi dobrým katechismem Kubičkovým. Pro skrovné možnosti katecheze v dobách komunismu, pro samostudium apod., byl později k dispozici katechismus Tomášův.

Z katechismu vycházela většina kázání, příprava k přijetí svátostí i ostatní formace věřících. S jistým zjednodušením lze říci, že obraz víry většiny z nás najdeme v těchto katechismech. Víme i o těch, kteří v těžkých dobách pod vedením schopných kněží i laiku rozvíjeli svou víru v duchu koncilu (např. Zvětinova „univerzita“ a jiné podzemní aktivity). Bylo publikováno i několik dokumentů koncilu, proniklo sem i jejich souborné vydání, ale tehdejší situace neumožnila, aby se tyto podněty rozšířily.

Vezměme si tedy do ruky ty katechismy, z nichž rostla víra většiny z nás (mám jich před sebou několik a z různých dob). Mají nejen stejné členění textu na tři části (výklad víry, o svátostech a výklad Desatera a liturgického roku), ale i nezměnný obsah.

Uvažujeme-li podněty koncilu i Svatého otce a srovnáme-li učení oněch předkoncilních katechismů s Katechismem katolické církve, „nejzralejším plodem koncilu“ (kardinál Ratzinger), je potřeba uvádět koncilové učení do života zjevně. Zastavíme se aspoň zběžně u třech témat: nauka o církvi, o Božím zjevení a o liturgii – a srovnáme je.

U Kubička (1945) má kapitola o Božím zjevení název *Boží pravdy – zjevení Boží*. Autor se ptá, kde je obsaženo to, co Bůh zjevil a kdo lidem předal svaté pravdy. Odpovědi jsou známy, není co namítat. *A přece!* Vezměme-li si konstituci II. vatikánského koncilu o Božím zjevení a hledáme-li to „nové“, co nám Duch sv. „připomíná“ a v čem „uvádí do celé pravdy“, nemůžeme si nevšimnout hlubokého rozdílu v pohledu na Boží zjevení před koncilem a po něm.

Starý katechismus pojímá zjevení především jako „něco“, i pravdu vnímá jako věc, která je někde obsažena a někdo ji předkládá – jeho chápání je *zvěstí*. Jaké překvapení, čteme-li v konstituci o Božím zjevení: „Bůh se ve své dobrodě a moudrosti rozhodl zjevit *sebe samého* a oznámit tajemství své vůle. (...) Tímto zjevením *oslovuje* neviditelný Bůh ze své veliké lásky lidi jako přátele a *stýká* se s nimi, aby je *pozval* a *přijal* do svého společenství“ (DV 2). – Jak je to *osobní*, jak *živé*! Dale čteme o Ježíši Kristu, který „celou svou přítomností (...) zjevení naplňuje, dovršuje a božským svědectvím potvrzuje, že totiž Bůh je s námi“ (DV 4). On – zjevující! Zjevení není „něco“, nulost! Všimni jsme si, že Bůh nezjevuje „něco“, ale *sebe samého*.

ho. Že to není činnost pouze minulá, ale i *přítomná*: Bůh „oslovuje“, „stýká se“. Vždyť „Duch svatý stále zdokonaluje víru svými dary“ (DV 5). – „Bůh, který kdysi *promluvil*, *nepřestává mluvit* se Sňoubenkou svého milovaného Syna a Duch svatý, skrze kterého zaznívá *živý hlas* evangelia v církvi a skrze ni ve světě, uvádí věřící do veškeré pravdy a působí, aby v nich Kristovo slovo přebývalo“ (DV 8).

Konstituce o liturgii to ožefňuje ještě hlouběji: „Aby uskutečňoval tak velké dílo, je Kristus stále přítomen ve své církvi. (...) Je přítomen ve svém slově: to mluví on, když se předčítá Písmo sv. (...) Je to dílo Krista kněze a jeho těla, církve“ (SC 7). – Je už jasnější, k jakému cíli směřuje sněm?

Při srovnání dvou pohledů na Boží zjevení vyvstává další skutečnost: v předkoncilním pojetí Kubičkově katechismu chybí vyjádření zcela aktuálního, živého působení Božího zjevení, působení celé Trojice v církvi. Je to jakási „absence Boží“. Není to jen stručnost výkladu. Souvisí to s pojetím církve vůbec.

Srovnáme opět obě pojetí, aby názorně vyniklo „to nové“ a abychom zřetelněji pochopili, k čemu sněm. V první větě Kubičkova katechismu o církvi je řečeno: „Po poslání Ducha svatého začali apoštolé působit místo Pána Ježíše“. A je tu vypočítávána jejich činnost „*místo Pána Ježíše*“. Opakovaně se tu zdůrazňuje tato „absence“ Krista v církvi (ten je přece v nebi) a „*naměstnictví*“ Petra a apoštolů. „Apoštolé místo Krista Pána...“, „svou církev světil Kristus apoštolům...“, „apoštolové vedli *místo Pána* duchovní správu věřících“, „jen apoštolům slíbil Kristus, že s nimi bude do skonání světa“. „Tak to chtěl a zřídil před svým *odehodem ze světa* Ježíš Kristus.“ – Tedy: my se tu plahočíme *sami* v tomto slavném údolí bez Krista, který čeká, až se na konci světa viditelně zjeví. Ano, jistě, *neviditelnou* hlavou církve zůstane a bude do skonání světa Ježíš Kristus, ale myslí se i *nepřítomnou*. Z nebe se dívá, jak to tu patláme. Jeho viditelným nástupcem neboli *naměstkem* na zemi se stal z ustanovení Páně apoštol Petr.

Tuto skutečnost samozřejmě nemůže nikdo zpochybnit. Tato pravda je – i když v jiné souvislosti – vyjádřena i v novém katechismu. Ale Kubičkovo podání naznačuje dojem: Kristus odešel, církev má svou neviditelnou hlavu v nebi a tady to dělají místo něho „*naměstci*“. Jeho přítomnost a účinné působení v církvi dnes a spolu s církví *neexistuje* – na rozdíl od koncilních dokumentů a nového katechismu, které jsou plny této účinné, skryté, ale reálné přítomnosti.

Takové pojetí církve, tj. bez této reálné, živé a působivé, byť skryté přítomnosti, souvisí s tím, že církev nebyla chápána jako společenství: kněz neposobil „*ve osobě Krista*“ (sv. Pavel), přítomného ve služebníku církve, ale „*na jeho místě*“. A tak se vytvářela velká vzdálenost mezi ním a laiky, kteří byli jen „*církví slyšící*“ (a mlčící). Církev nebyla *společenstvím*, ale *institucí* (z lat. *instituere* = ustanovit). – Nelze jistě přehlédnout, že Ježíš žije s námi v eucharistii, ve svátostech kostela, ale mnohdy ho navštěvuje pouze tam, pouze tam se mu pokloní a s ním se rozloučí: „Shohem má radosti, velebná svátosti... odcházím v ten zlý svět...“

Je možné, že taková je i dnes víra většiny. Její ochuzení a jednostrannost pochopíme, srovnáme-li opět starý katechismus s novým, anebo přímo s koncilními dokumenty, abychom poznali s úžasem „to nové“, co Duch svatý, který „obnovuje všechno“, říká církvi Boží dnes: „Aby uskutečňoval tak velké dílo, je Kristus *stále přítomen* ve své církvi, především v liturgických úkonech. Je přítomen v mešní oběti... Je přítomen svou mocí ve svátostech... je přítomen ve svém slově... I tehdy je přítomen, když se církev modlí a zpívá...“ (SC 7). Tato přítomnost je *reálná*, jak uvádí papežská encyklika *Mysterium Eucharistiae* a obřadní kniha církve o eucharistické účtě mimo mši svatou.

Toto, myslím, úplně stačí i pro prostého, nikterak teologicky připraveného věřícího, aby pochopil, jak propastný rozdíl v hloubce víry je mezi starým a novým katechismem, a aby také pochopil naprostou nutnost konání sněmu, aby toto celé bohatství vanutí Ducha, tento jeho nový pohled byl vnášen do myšlení a života dnešní církve. Kdo to nechce pochopit, ten se uzavírá Duchu svatému, „jehož přítomnost a působení v církvi“ máme právě v tomto roce přípravy na rok 2000 znovu objevit (Tertio millennio adveniente).

Ve srovnávání lze pokračovat. Tam, kde by se mělo v Kubičkově katechismu mluvit o *společenství* církve, se toto slovo vůbec nevyskytuje. Odstavec je nadepsán „*Nástupcové apoštolů*“ a církev je tu především jako instituce reprezentovaná papežem, biskupy a kněžími. O církvi jako „*lidu Božím shromážděném ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého*“ (LG 2) ani slovo. Podle tohoto katechismu existují vlastně „*dvě církve*“: *církev učící* a *církev slyšící*. Pozoruhodná je definice té první: „*Papež a biskupové slují dohromady církev učící*“, „*ostatní věřící slují dohromady stav světský nebo církev slyšící*“ (kam se podělí kněží?).

V dalších odstavcích se hovoří o farnosti, reprezentované farářem. „*My jsme jeho farnici, patříme k farní osadě*“ – a nebyl bych překvapen, kdyby tam stálo „*a jsme předmětem jeho působení*“. – Podobně se tam mluví o diecézi, z čeho se skládá aid. „*Vrchším pastýřem je biskup... pro své věřící posílá pastýřské listy*“. Na doplnění oné absence společenství a spoluodpovědnosti všech se tu dodává: „*Poradním sborem je konsistoř*“ (!). Nepřekvapuje, že v odstavci „*Církev*“ se vykládá pouze o papeži, o tlači, o vatikánském paláci – prostě o instituci.

Koncil tu podstatně přehodil výhybku na cestě do třetího tisíciletí. Pokud nové „*strukтуры*“ (bohoslužba slova, stálí jáhni aj.) nebudou naplněny tímto duchem, nebudou pomoci, ale zátěž.

Srovnáme ještě oba katechismy v oblasti liturgie. Potíž je ale v tom, že se slovo „*liturgie*“, stejně jako slovo „*společenství*“ (ono to souvisí!) v Kubičkově katechismu nevyskytuje. Proto konstituce II. vatikánského koncilu o posvátné liturgii ani příslušné pasáže nového katechismu nemáme vlastně s čími srovnávat. Přece však jsou v obou katechismech významné části pojednávající o svátostech. Jejich srovnání nám ukáže podstatný rozdíl mezi chápáním předkoncilním a koncilním.

V Kubičkově katechismu je základní charakteristika dána nadpisem „*Hled si milosti Boží*“: svátosti ustanovené Kristem jsou zdrojem milosti na cestě k nebi. Prostě – individuální cesta. Chybí skutečnost zdůrazněná novým katechismem: církev jako svátost spásy, společné slavení křesťanského tajemství, zvláště velikonočního, z něj všechny svátosti vyvěrají. O Nejsvětější svátosti oltární předkoncilní katechismus praví: „*Ostatní svátosti tvoří její základ*“.

Církev – společenství je slavením tajemně *vtlačena* do dynamiky Kristova života, zvláště do jeho dramatického závěru, tj. do smrti na kříži, do zmrtvýchvstání a nanebevstoupení. Mnohokrát to opakuje apoštol Pavel. – *Mši svatou slouží kněz, liturgii slaví církev*. V předkoncilním katechismu jsou *Kristova spása* a svátosti představeny jaksi staticky: Kristus nám získal spásu, odevzdal ji církvi, apoštolům dal pravomoc, a oni z té získané milosti spásy rozdávají tomu, kdo přichází. Tento rozdíl charakterizuje i absence slova „*liturgie*“.

V novém katechismu se o ní mluví takto: „*Liturgii slaví celé společenství*, tj. Kristovo Tělo spojené se svou Hlavou. „*Liturgické úkony nejsou soukromé úkony, nýbrž slavnostní projevy církve*. Církev však je svátost jednoty. Je to svatý lid, sjednocený a uspořádaný pod vedením biskupa, proto tyto úkony přísluší celému tělu církve, jsou projevem celého těla a na celé tělo působí. Jednotlivých údů se však týkají různými způsoby podle různých stavů, úkolů a činné účasti“ (SC 26). Proto „*kdykoli obřady svou povahou vyžadují, aby se konaly společně v přítomnosti a s činnou účastí věřících*, je třeba zdůraznit, že takový úkon má přednost v rámci možnosti před tím, aby obřady konali jednotlivci jakoby soukromě“ (SC 27)“ (KCC 1140).

Jinými slovy: tajemství vykoupění církve ve své liturgii *hlásí a slaví*. V předkoncilním katechismu se ve mši svaté nic nehlašá ani neslaví. Oproti němu, který posvátná tajemství jakoby zvečňuje, je zde vše personalizováno, zosobněno. Tam je vnějškový popis události, zde jejich dění. Ježíš je přítomen aktivně, nejen „*pasivně*“. A nejen on: liturgie, tj. velikonoční tajemství v čase církve, je dílem Nejsvětější Trojice a slaví se „*ve všech svátostech, které vytvářejí církev, neboť ukazují a sdělují lidem, především v eucharistii, tajemství společenství s Bohem, láskou, sjednáním ve třech osobách*“ (KCC 1118).

Eucharistie i všechny svátosti se slaví. Ve výkladu Kubičkova katechismu se odděluje Nejsvětější svátost oltární, která stojí na prvním místě, od mše svaté, která následuje až po kapitolce o ustanovení, o účtě a o kostele. V tomto předkoncilním chápání mše svaté pramení všechny diskuse o podávání na ruku a snahy po návratu k tridentiské mši. Nový katechismus uvádí „*Svátost eucharistie*“, ale není tu žádné oddělování Nejsvětější svátosti, přijímání, účty, a pak mše svaté. Eucharistie je představena jako svátostná oběť, díkyvdání, památka, přítomnost, ale také jako „*velikonoční hostina*“, v níž se přijímá Kristus.

Práve v této oblasti liturgie je posun víry do hloubky a kupředu nejzřetelnější. Zde je také nejnásilněji zřejmý hluboký rozdíl ve víře, v její kvalitě, hloubce, radostnosti a v charakteru společenství, jako v žádné jiné oblasti. Zde je také nejpatrnější důl, který máme vůči koncilu, ba co víc: vůči Duchu svatému. Zde je nejzřetelnější vidět ona povrchnost dosavadního uskutečňování učení koncilu, proto ta naléhavá nutnost sněmu, který by měl vyplnit zřetelnou propast mezi mentalitou víry před koncilem a po něm. „*Hle, činím vše nové!*“ Odhalit tuto novost Ducha svatého, tu obnovu, tot nás naléhavý úkol. Všechny odlišné přípravné aktivity mívá vedle! Příprava sněmu spočívá právě v tomto a sam sněmovní proces s účastí kněží i laiku by měl být především nikoli diskusí, ale meditací, žasnoutím nad tou „*novostí*“, nad velkým dílem Ducha svatého mezi námi, které vyústí v poznání ubohosti života církve oproti božskému plánu, který burcuje kněze i laiky k uskutečnění toho, co Duch říká církvi dnes (Zjev 2, 7).

Miloslav kardinál Vlk

KATOLICKÁ CÍRKEV A JEJÍ LAICI U NÁS

Český katolicismus prošel po roce 1918 otřesy, jaké nezažil snad od třicetileté války. V dobách nacistické a komunistické totality stál na jednoznačné straně národa, a tak vstoupil do polistopadové éry se značnou dávkou prestiže, za níž vděčil do značné míry svým laikům. Část společnosti dokonce očekávala, že učení církve nahradí vyčerpávanou ideologii „vědeckého ateismu“, k čemuž došlo samozřejmě nemohlo. Mnozí katolíci mají přesto dojem, že jsme v posledních letech prošli řadou příležitostí účinně oslovit naši společnost.

V předních řadách odporu proti komunistickému násilí se laici ocitli prostě proto, že biskupové, řeholníci a řeholnice i mnozí kněží zmizeli ve věznicích a pracovních táborech. Nikdo jiný se obrany církve ujmout nemohl. Platilo to především o českých zemích, kde se církev dlouho nedokázala vyrovnat se situací po vzniku samostatného Československa a neměla takovou společenskou podporu jako na Slovensku, kde proti ní komunistický režim postupoval přece jen opatrněji. Proto si tam uchovávala o něco širší prostor než v protikatolicky smýšlejících Čechách.

Čeští laici se ve vzniklém vakuu orientovali jen poznenáhlu. Podmínky byly zprvu velmi obtížné. Nutno však přiznat, že na tvrdý boj, do něhož byli vtaženi, nebyli ve své minulosti ničím a nijak připravováni. V české církvi tradičně panovaly vrchnostenské poměry, komunikovalo se pouze „po vertikále“ – a církev slyšící ve všem spolehlá na tu učící. Nadto byl český katolicismus nevybojný. Od dob Marie Terezie si zvykl na symbiózu církve se státní mocí. Po čase už nikoho nenapadlo, že by se ze strany církve mohl ozvat opoziční nebo aspoň kritický hlas na adresu státní moci.

Teprve v novém státě se tyto poměry začaly měnit. „Austrokatolické“ návyky však dlouho přetrvávaly jak ve vztahu ke státu, tak i uvnitř církve samotné. Nějaká samostatná laická iniciativa nepřipadala v úvahu, proto byli laici na osamělý boj proti komunistické totalitní moci nepřipraveni. Tu je k němu posílala dnů, ale i pak se to ještě dlouho neobešlo bez iniciativy nějaké duchovní osoby. Spontaneita katolických laiků se začala výrazněji projevit až po sovětské okupaci. Další průběh je znám. V předlistopadových letech se hrála laická iniciativa významnou úlohu a počet angažovaných aktivistů dokonce přesáhl kontrolní kapacitu SIB.

Co zbylo z této činnosti? Jaké aktivity přetrvaly epochální zlom listopadu 1989? Kde a na čem pracují čeští katolíci laici deset let po pádu komunismu?

Jsou snad někdejší hrdinové unavení?

„Die Helden sind müde.“ říká německé úsloví. Nabízí se otázka, nakolik tento jemný sarkasmus vystihuje i situaci u nás. Lidé, kteří s osobním nasazením uchovali a předávali křesťanský ideál v nejtěžším čase, tak činili zprvu z naprostého nezbytnosti. Nelze se vyhnout podezření, že po celou tu dobu jen jen čekali, až budou vystřídáni duchovními osobami. K tomu nyní skutečně došlo, biskupové jsou jmenováni, semináře znovuootevřeny, řehole povstávají z popela. Katolický týdeník vychází bez státní cenzury... „ať se tedy zase ujmou žezla a svých povinností skuteční profesionálové“, zatímco kdysi angažovaní laici se konečně mohou vrátit ke své práci.

Mnozí z předlistopadových protagonistů zmizeli tak či onak z obrazu. Když pár měsíců po listopadu pozvala Svobodná Evropa na pražskou retrospektivní výstavu své činnosti ty, kdo nějak spolupracovali na porážce komunismu, sešlo se tam nepoměrně vysoké procento křesťanů, též katolíků. Přitom ale bylo v tuto chvíli už zřejmé, že se začíná psát zcela nová stránka našich dějin. Nic nemohlo ilustrovat tuto skutečnost líp než onen muž menší postavy a venkovského vzhledu, stojící bez hnutí uprostřed proudícího halasného davu. Pevně svíral osmiletou aktovku a nejspíše tékal pohledem z místa na místo, trochu ztracený a zmatený místem i děním, v němž se ocitl. Nakonec se ho ujal kterýsi emigrant, ztracený uprostřed mondénního davu dobře padnoucího obleku a dekolovaných dam podobně jako pan Augustin Navrátil, neboť to byl on, kdo tu tak osamoceně stál. Navrátil, iniciátor slavné petice za občanské a náboženské svobody z ledna 1988! Bylo asi nemožné ho nepoznat, už s ohledem na setrvačnost počítačové databáze. Důležitě úsměvy a stisky rukou se ale vyměňovaly jinde a bez něj.

Z disentu do nové situace

Některé činnosti i někteří disidenti se přehoupli přes listopadový předěl docela úspěšně. Též docela slušná řádka charakteristicky křesťanských aktivit, jednou bude třeba sestavit jejich podrobný seznam, zařím však vystačíme s několika příklady.

V prostoru médií, dříve přísně střeženého komunistického hájemství, se toho po roce 1989 událo za asistence laiku hodně. Aděčko, vzešlé sice z okruhu salesiánského disentu, ale vedené v podstatě laiky; na druhé straně spektra naprosto laické Světlo, vzešlé z okruhu olomouckého disentu; o něco později brněnské rádio Proglas. Katolíci laici se domáhali přístupu i do rozhlasu, a tak vznikla dodnes fungující Náboženská redakce ČRo. Významně se podíleli na zakládání škol středních (gymnázia v Praze, Brně, Ostravě aj.) i vyšších (Vyšší škola žurnalistiky, pro specializované pedagogy Jabok).

Pozoruhodná je i spoluúčast tajně vysvěcených kněží. Platí to o České křesťanské akademii s Tomášem Halíkem i o brněnské náboženské redakci ČT s Jiřím Floriánem. Zvláště o úloze ČKA lze říci, že je mnohohrozná, rozvětvená a plní řadu významných úkolů, z nichž některé by měly připadnout akademickým institucím, u nás teologickým fakultám. Je však známo, že pražská katolická teologická fakulta zůstává baštou nerozumného konzervatismu a že Tomáš Halík z ní byl spolu s jinými právě z tohoto důvodu obrátě vystřelen. Naproti tomu je každá nesnáze k něčemu dobrá, v tomto případě právě ku prospěchu ČKA, která je jakýmsi negativním obrazem toho, co se děje a hlavně neděje na pražské fakultě.

Popsaná situace je konkrétním pozadím přípravy plenárního sněmu české církve. Jeho svolání je logickým rozhodnutím: vztahy uvnitř církve a spolupráce kněžstva a laiků potřebují širokou podporu i nové podněty. Proto je na programu lépe fungující struktura a koordinace toho, co už v církvi existuje, aktivnější zapojení laiků a zejména lepší pochopení závěrů koncilu, který jsme nemohli naplno spoluprožít.

Plenární sněm české církve

Příprava se rozvíjí pomalu a namáhavě. Důvodů je víc, ale hlavní tkví v mentální človeká prošlého systémem totalitní moci. Jeho známým rysem je jakási společenská ochromenost, patrná na každém, kdo byl prohnán tím strašným mlýnem. Křesťany a jejich elity nevyjímaje. Mocenský rozměr mezilidských vztahů ve společnosti i v církvi může vést k pasivitě i neochotě brát na sebe odpovědnost za riskantní rozhodnutí, totalita to však působí obzvláště ohrožující.

Důsledkem tehdejší atomizace společnosti byl vznik malých klanů, které bylo možno snáze hájit. Tvořily je hlavně spřátelené rodiny. Vztahy uvnitř se vyznačovaly velkou důvěrou a vzájemnými úsluhami. Postoj k lidem mimo klan byl obranný až nepřátelský, a kde k tomu byla příležitost, bezděčně mocenský, panovačný. Společnost ovládlo podezřívání „my (tady)“ versus „oni (tam)“, hlavně zdola nahoru, ale i naopak. Zmizela spontánní a tyží vzájemnost, bez níž by ovšem byl plenární sněm předem odsouzen k nezdaru, protože v takové atmosféře by ke skutečné výměně názorů vůbec nemohlo dojít a jakýmkoli případ-

Snímek Jaroslav Hořík

ným rozhodnutím by se ocitli vázáni jen členové příslušného klanu, kteří by si je – za nezáměrnou či pasivní rezistenci ostatních – prosadili. Na tento společenský mor nakonec začal i komunismus se všemi svými sjezdy a usneseními. Překonání tohoto syndromu je proto nezbytné, i když se to může někomu zdát z časových důvodů prakticky neproveditelné.

Že byl svolán plenární sněm a nikoli synoda, to asi plyne ze skutečnosti, že církevní právo mluví jen o synodě diecézní (KKP 460 a 465), kdežto na úrovni oblastní mluví jen o plenárním sněmu (KKP 443). Na rozdíl od synody se na sněmu nepočítá s plnoprávnou účastí laiků (KKP 443, zejm. § 4). Ti jsou odkázáni do role subdodavatelů v přípravné fázi; jak s jejich návrhy sněm naloží, kolik jich bude přizváno alespoň v roli pozorovatelů a podle jakého klíče budou vybíráni, na to vše nebudou mít žádný vliv. Zatím o tom ani nebylo konkrétně rozhodnuto.

Za těchto okolností by ani v silně motivované sociální skupině nepropadlo velké nadšení. O „postkomunistickém“ společenství věřících, uvyklých ještě z předkoncilních dob vrchnostenským poměrům v církvi i pasivní roli poddajných oveček, to platí dvojnásob.

Dosud zveřejněné přípravné dokumenty uvádějí tři tematické bloky pro práci sněmovních kroužků:

1. Koncilní dokumenty *Lumen gentium*, *Gaudium et spes*, *Sacrosanctum concilium* a *Dei verbum*.
2. Katechismus katolické církve.
3. Katecheze o Duchu svatém.

Do takto pojatého a jako celek spíše nesourodého programu budou laici jakožto neodborníci přispívat vlastní hbitou jen nesnadno. Asi budou sklouzávat do abstraktního teoretizování a všechna tíha pak spočine na bedrech moderátorů, jmenovaných předsedou přípravné komise. Pokud se nepodaří rozprodit skutečnou všeobecnou rozpravu „zdola“, budou tyto animátoři animátorů v pokušení „provést“

sněm vlastními silami. Vždyť i sám 2. vatikánský sněm něčemu takovému málem padl za oběť. V našich současných podmínkách je toto nebezpečí jistě reálné.

Zájem laiků by naproti tomu jistě upoutalo velmi aktuální téma, které se objevuje v každé otevřené debatě, totiž materiální zabezpečení církve. Bytostně se jich dotýká a v budoucnu bude ještě víc. Podobnou starost pociťují o farní systém, který je u nás ve stejné zchátralém stavu jako ve většině evropských zemí. Chladným je nenechává ani příští uspořádání vztahu církve a státu, k čemuž se ostatně vyjádřili spontánně už onou Navrátilovou peticí. To vše jsou otázky, jejichž řešení je na místní úrovni nejen možné, ale nutné.

Delikátním problémem bude zapojení či nezapojení zbývajících částí tajně vysvěcených kněží (i laiků z jejich komunit). Jde při tom o využití energie a invence, kterou tato v českém katolicismu nesnadno zařaditelná skupina představuje. Mohla by to být podaná ruka.

Stojíme na prahu éry kvalitativně nových vztahů uvnitř církve i vztahu církve ke společnosti. Jejich podobu určí současná generace asi nadlouho. Na naší straně by mohl udát tón právě se rozvíjející sněm. Přistupujme k němu tedy s vědomím této odpovědnosti.

Petr Kolář SJ

Ad:

Rodina

DOMÁCÍ CÍRKEV

Perspektivy 10/1998

(...) Vždy, když je KT s Perspektivami, otvírá jej s většinou radostí. Manželku i mne velice potěšil článek Jaromíra Matěného. Chtěli bychom vám za něj říci: DIKY! – Již dlouho jsme uvažovali podobně. Pracuji jako pastorační asistent, oba jsme absolvovali TF v Olomouci a víme, jak vypadá výuka spirituality. Máme dvě malé děti a víme, že není vždy možné žít duchovní život ve stylu „vředeného mníšství“, ale v hledání vlastní cesty člověk tápe. Ucelená spiritualita laiků, zvláště v manželství, chybí. Zpusob, jakým vedou kněží farníky (a jakým jsou vedeni v seminářích kandidátů kněžství) ovšem nenapovídá změně. Prosíme, aby to nebyl poslední článek k tomuto tématu. (...)

Z dopisu L. a V. Mikulových, Chýnov

■■■

Chtěla bych panu Matěnovi poděkovat za jeho podnětný článek. Má pravdu, že větší duchovní vedení vychází ze spirituality řeholní a v laickém životě rodiny je těžko uskutečnitelná. Proto je vyjmenování „specifických zdrojů duchovního života manželů a rodičů“ velkým darem pro laiky, kteří chtějí žít ve své rodině plně křesťanský život. (...)

Z dopisu J. Ližnerové, Praha

Snímek Jaroslav Hořík

KULTURA, UMĚNÍ, RECENZE

Kniha pro adventní rozjímání

Autor posobil jako profesor fundamentální teologie na Papežské lateránské univerzitě. V tomto svém stěžejním díle se pokusil navázat dialog mezi moderní filozofií, současným myšlením a křesťanskou teologií.

V první části rozvíjí teologii očekávání krátkým pohledem na kristocentrismus spásy, upřesňuje teologicko-ontologický základ očekávání a jeho hlavní rozměry. Člověk očekává dokonalejší projev svého bytí, jeho očekávání provází radost s nadějí, ale také úzkost a nejistota. Rozlišujeme dva druhy očekávání lidstva, či spíše rozdílný způsob jediného očekávání vůči Kristu: nejdříve před vělením, pak po nanebevstoupení. Z hlediska dějin spásy existuje „výslovné“ očekávání ze strany vyvoleného národa, zaměřené přímo ke Kristu a na aspoň jeden závěrečný vstup Boha do dějin, a „anonymní“ nebo bezejmenné očekávání, přítomné v dějinách lidského pokolení, kde ještě výslovně nepůsobí světo Boží slova. Bezejmenné očekávání se může objevit i v rámci nekřesťanského náboženství, nebo v životě hledajícího ateisty. Autor uvažuje, co může Kristus říci člověku zmaněmu mezi nadějí a úzkostí, který opustil „božské“ hodnoty a přijímá pouze hodnoty lidské. V Kristu se projevuje nejen tajemství skrytého Boha, ale i tajemství člověka. Teologie musí ukázat především antropologický pohled na Kristovo tajemství. Náboženský rozměr není bezpodmí-

nečně nutný pro opravdové lidské očekávání, dává mu však jasnější a skutečnější podobu, nutně je pouze rozporné napětí mezi voláním po plnosti a odsouzením k smrti.

Křesťanští myslitelé naznačili některé cesty, vycházející z filozofického tajemství člověka a vedoucí k jakémusi setkání s Kristem. Je to však velmi nejisté a všeobecné setkání, neboť filozofie nikdy nemůže poznat vztah mezi Kristem a stvořeným bytím. Přesto mají filozofické pokusy svůj význam, neboť mohou nabídnout souzvuk mezi protikladným neklidem zakoušeným lidskou svobodou moderního člověka a fešením nabízeným v tajemství Krista. Autor knihy nepodává pouze myšlenky těchto mužů, ale snaží se proniknout hlouběji do jejich myšlení.

Francouzský filozof Maurice Blondel hledal styčný bod mezi křesťanstvím a soudobým filozofickým myšlením, v němž převládá subjektivismus a imanence. Francouzský katolicismus pod mocným naukovým a kulturním tlakem světského smýšlení musel hledat nové cesty setkávání a rozmlouvání s protivníky. M. Blondel vychází ze zakoušení lidské nedostatečnosti. Právě do takového srdce pronikne snadnější milost a zrodí se výzva k hledání řešení vedoucím ke Kristu.

Pierre Teilhard de Chardin, francouzský jezuita, usiloval o dialog mezi teologií a moderní vědou, jeho systém však obsahuje mnoho slabých bodů. Snažil se otevřít tradiční křesťanství k lidským rozměrům lásky, doslova se zamiloval do tvůrčího vznachu vesmíru. Ve světle moudrosti kříže však nelze přehlédnout skrytý titanismus v jeho apologetice.

Karl Rahner objasňuje vztah mezi naslouchajícím člověkem a Kristovým slovem, zdůrazňuje jeho antropologický rozměr. Důležitost tohoto rozměru se projevuje ve světle vělení, kdy se slovo stává člověkem a jako člověk mluví k člověku.

V. Boublík se ujímá poslední kapitoly knihy, v níž pojednává o setkání s ukřižovaným Ježíšem. Vysvětluje soulad mezi moudros-

tí kříže a filozofickou otázkou smrti, tajemstvím vyžadujícím neustálé odpověď. Pro člověka 20. století je tajemství smrti nejen záhadné, ale nespravedlivé, nesmyslné, kruté. Lidstvo touží po ovládnutí nebes a překonání sebe sama, a připravuje sobě i druhým smrt a proměňuje zem ve hřbitov. Smrt zbavená svého náboženského obsahu a často i své lidské tváře, se svými neřešitelnými záhadami a krutou nesmyslností se vnučuje umění i filozofii. Autor zde podává krátký pohled na otázku smrti v některých proudech ateistické filozofie, které pojímají smrt jako biologický jev, nebo se této otázce vyhýbají. Avšak i někteří ateistické myslitelé, si kladou otázku po smyslu utrpení a smrti. Martin Heidegger není sice ateista, ale ve svém filozofickém rozboru lidského bytí se neodvolává na Boha. Smrt prožíváná jako stálá možnost nutí člověka soustředí veškeré úsilí na daný přítomný okamžik, přidává zvláštní rozhodnutí každé volbě. Albert Camus, „vášnivý“, i když smutný ateista, cítí hluboce hodnotu života. Smrt svou nesmyslností u něj vyvolává vzpouru, v níž je však skryto jisté očekávání. Jeho je vyznání hluboké, upřímné a opravdové lidské. Myslí na člověka, na jeho touhu po životě a radosti, ale taky na bolest a smrt. Náboženství pohrdá, vyjadřuje vzájemnost se světem utrpení a v té souvislosti s osobou ukřižovaného Krista. Teologické vyklady ukřižování odmítá. Po úvahách těchto dvou myslitelů následuje Boublíkovo zamyšlení nad filozofickou záhadou smrti, poté se autor zabývá očekáváním vykupné smrti: moudrost kříže, svědectví Kristovy smrti a mučednicku, znamení smrti v řeholním životě a smrt v křesťanském životě.

V neposlední řadě je třeba vyzdvihnout překladatelskou práci autorova žáka V. Steinera, který zde spojil své filozoficko-teologické vzdělání s hudebním nadáním.

Vladimír BOUBLÍK: *Člověk očekává Krista, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997*

Kateřina Tetivová

Co se soukromým zjevením?

Zjevení jsou nemocí. Je to projev unavené „víry“, řekl podle zpravodajství České biskupské konference kardinál Ratzinger při nedávné návštěvě našich biskupů *ad limina* v Římě. Od soukromých zjevení je pryč třeba „se osvobodit“. Zřejmě se jedná o reakci na přepjaté, nevyvážené a teologicky problematické projevy řady lidí na fenomén tzv. soukromých zjevení. O co jde? Slovo „zjevení“ je významově nesmírně bohaté. Pro mnohé může znamenat třeba pohádkovou či fantastickou bytost z onoho světa. Pro křesťana je však Boží zjevení sebesdílením a komunikací Boha s lidmi; má svůj vrchol v Kristu a je úplné a definitivní. Od tohoto zjevení takřkajíc se velkým „Z“ se to, čemu říkáme zjevení soukromé, významně liší. Adjektivum „soukromé“ chce vyjádřit, že jeho obsah není neomylný ani není požadován jako všeobecná známka a všeobecný souhlas. Nejdříve jde o zjevení mariánské. Každý jistě zná např. Lurdy, Fatimu nebo La Saletu aspoň podle názvu. Jak ukazuje ve své disertaci ThDr. A. Beneš, četnost údajných mariánských zjevení v posledních staletích roste geometrickou řadou. Charakteristický je obrovský zájem nejširších vrstev lidu o všechny podobné jevy. Je to pochopitelné, zvlášť vezmeme-li v úvahu tajemnost a apokalyptická očekávání spojená s některými poselstvími (např. třetí fatimské tajemství). A tak vedle zbožnosti, obřadění, pokání a modlitby se v této souvislosti objevují pověry hranicemi s okultismem, nemístná zvědavost a zapomínání na vlastní evangelium. Oddělit zrn od plev je v praxi velmi obtížné.

Zdroji informací, podle nichž by se člověk mohl ve věci soukromých zjevení rozhodovat, je mnoho a jsou často protichůdné. Udělat si názor z první tiskoviny, která člověka tento do ruky, je velmi nebezpečné a nikomu tento postup nelze doporučit. Odsírajícím příkladem mohou být knihy vydávané před pár lety nakladatelstvím Mana. O poznání serióznější jsou texty týdeníku Světlo, ale ty se v podstatě obracejí na poučeného čtenáře a nepodávají rady pro základní orientaci. Tuto mezeru by mohla aspoň částečně zaplnit kniha Benedikta J. Groelschela *Tichý, jemný hlas*, v jejímž podtitulu stojí: *Praktický průvodce pro zájemce o soukromá zjevení*. Její autor je katolický kněz a řeholník, který, jak se v knize dovídáme, má na jedné straně velmi rád Lurdy, a na druhé straně má i negativní zkušenosti se zjevením falešným. Kniha je přehledná, čtivá a snaží se čtenáři pomoci především v praktické orientaci.

Autor nejprve upozorňuje na nezbytnost správného řádu ve věcech víry. Soukromá zjevení nejsou na prvním místě, být by byla sebezajímavější. První musí být Bůh a jeho zjevení dovršené Ježíšem Kristem. Papež řekl v roce 1983 při návštěvě Fatimy: „Jestliže církev přijala poselství z Fatimy, je to především proto, že to poselství obsahuje pravdu a výzvu, jejímž základem je pravda a výzva samotného evangelia.“ Tím se dostáváme k otázkám spolehlivosti a pravid-

losti soukromých zjevení. Na řadě příkladů se ukazuje, že i zjevení prokazatelně pravá, často adresovaná osobám svatým, mohou být zkreslena a špatně interpretována. Jak sv. Johanka z Arku, tak sv. Kateřina Sienská (učitelka církve), se v určitých bodech při interpretaci svých zjevení mylily. Soukromým zjevením není dopřána výsada neomylnosti a čistoty jako Zjevení všeobecnému. Proto když církev „uznává“ určitá soukromá zjevení, nepožaduje na všech věřících nutný souhlas. Lze být dobrým katolíkem i bez poselství z Fatimy. Tuto větu před pár lety napsal jeden významný český kněz a byl zasypan lavinou rozložených dopisů. Měl však pravdu, za pochopitelného předpokladu, že eventuální nesouhlas nevyplývá ze zloby nebo pohrdání. Uznání soukromá zjevení totiž nejsou církví prohlášena za „jistá“, ale pouze za pravděpodobná. Shodují se s evangeliem a jejich obsah prospívá duchovnímu životu.

Kniha dále rozděluje soukromá zjevení na několik skupin, kterými se následně podrobněji zabývá. Vedle zjevení autentických (církví uznaných) máme zjevení problematická (důvěryhodně působící, ale zatím církví neuznaná - v tomto smyslu je problematickým aspoň na počátku každé zjevení), falešná (při nichž je příjemce sub-

jektivně přesvědčen o jejich pravosti a jedná se tedy z jeho strany o omyl, nikoliv o lež) a podvodná (úmyslně a vědomě zfalšovaná a vyhlášená). Autor vybízí k citlivému přístupu a pečlivému rozlišování, k čemuž poskytuje mnoho cenných rad. Zvlášť se věnuje poučením pro duchovní vůdce a pro ty, kteří se považují za příjemce zjevení. Nakonec se zabývá fenoménem náboženského prožitku - hlubokého a významného Božího zásahu do našeho nitra. Ukazuje, že mnoho z údajných zjevení lze zařadit do kategorie náboženského zážitku. Je-li takto pojímán, může mnoha citlivějšími lidmi pomoci a posloužit jim jako bezpečnější a plodnější cesta reflexe vlastní zkušenosti než křečovitě a hysterické zkoumání vlastního „zjevení“.

Vyváženost, teoretická i praktická znalost věci spolu s teologicky a psychologicky kompetentním přístupem činí knihu nanejvýš doporučenou nejen pro ty, kteří sledují každý týden zprávy z Medjugorje. Je však třeba poznamenat i několik kritických poznámek. Ne na adresu autora knihy, ale spíše na vydavatele a možná i překladatele. Karmelitánské nakladatelství dělá zajisté velký kus práce, ale množství chyb ukazuje, že práce kvapná málo platná. Působí rozpačitým dojmem, čteme-li věty jako „nelze

prokázat op“ (str. 10), „Helena v té době často přitahovala katolické církve“ (str. 58), „Objevili se další knihy“ (str. 59) apod. Tyto pravopisné chyby jsou však detailem před hrubou chybou teologickou, která by mohla některé čtenáře zmást. Na str. 49 čteme: „Snad je to chyba paměti, která je příčinou zpráv. Je Blahoslavená Panna Maria poučila fatimské děti modlit se za duše v očistci. Bylo by to teologicky nemožné. Jestliže je tato zpráva správná, pak lze omyl vidoucích vysvětlit problematickou pamětí.“ Modlitba za duše v očistci je tedy teologicky nemožná? Pak by ale byly všechny naše zádušní mše, návštěvy hřbitovů a odpustková praxe klamem. Tato hrubá chyba (mimochoodem poznámevám, že je v explicitním rozporu s dogmatem Tridentského koncilu, srv. DS 1820 a 1867) evidentně nepočítá od autora. Předpokládám, že na onom místě mělo být „modlit se za duše v pekle“ a nikoliv „v očistci“. Bylo by tedy vítané, kdyby si tak schopné nakladatelství, kterým karmelitáni určitě jsou, dalo na taková nedopatření pozor. Podobná „malá“ chyba může znehodnotit i velké dílo.

Benedikt J. GROELSCHHEL: *Tichý, jemný hlas (Praktický průvodce pro zájemce o soukromá zjevení), Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1998*

Tomáš Machula

MALÝ
PRŮVODCE
PO
KŘESŤANSKÉ

IKONOGRAFII

Příroda

Již od pradávna lidé obdivovali krásu a plodivou sílu přírody, proto byla často zobrazována jako hezká žena, se zdůrazněnými částmi těla, které souvisejí s plodností. Plinius v úvodu svého spisu O přírodě (Nat. hist. I) líčí tajemný svět obdivuhodnými slovy:

„Je posvátný, věčný a nezměnný, celý ve všem, či spíše on sám je celek, nekonečný, ačkoli se zdá konečný, ve všech věcech vymezený, ač se zdá nevymezený, vně i uvnitř všeho sám v sobě obdáván, dílo přírody a příroda sama“ (překlad L. Karfíková). Podobně jako Plinius, byl přírodou fascinován i panegyricke na Stilichona (De consulatione Stilichonis) římský básník heckého původu Claudianus. Popisuje ji jako starou, přece však krásnou ženu, na jejímž těle spočívají okřídlené duše. Filozof Seneca (De beneficiis) upozorňuje svého epikurejského oponenta na nesmírně bohatství přírody: „Tolik drahých přínášejících rozmanité plody, tolik léčivých bylin, tolik nejrůznějších pokrmů... Živočišné všech druhů, někteří suchozemští, jiní roducí se ve vlhku...“ (překlad L. Karfíková).

Plodnost přírody zosobňovali někteří bohové. Jako bohyně kvetoucí přírody byla uctívána Flora a na její svátek (28. dubna) se v Římě konaly šestidenní bujné slavnosti zv. Floralia. Za boha proměn v přírodě i v lidském životě byl považován římský boh Vertumnus.

Křesťanští autoři intenzivně vnímali svět přírody a v její dokonalosti spatřovali a uctívali tvůrčí potenci Boží. Velmi pěkně to vyjádřil Boet-

hus: „V přírodě by neplatil tak jistý pořádek, ani by pohyby neprobíhaly podle tak pevné dispozice co do místa, času, účinnosti, prostoru a kvality, kdyby nebyl jediný (princip), který sám trvá a tyto rozmanité změny svou dispozicí pořádá“ (překlad L. Karfíková).

Obdiv ke světu přírody vyjádřil i kázání o stvoření světa sv. Ambrož (Hexam. CSEL 32/1): „Podívej se človče, kolik tvorů žije v moři a na zemi, všechny rody ryb, malíkůvých i velkých.“ Alain de Lille v básni De planctu Naturae (PI 210.432) podává obraz přírody jako mladé ženy, na jejímž šatu se zračí vše, co bylo stvořeno. Plášť a tunika poukazují na vodu, zemi a živočichy v těchto živlech žijících. Korunu ženy tvoří sféry rotujících planet a zvěrokruhu. Ve středověkém umění Francie se vžila představa přírody jako korunované mladé ženy, obléčené do pláště zdobeného květy (plody), případně doprovázená třemi dcerami, které personifikují smysly, rétoriku a muziku. S podobou přírody jako malé ženy, z jejíž prsou tryská životodárné mléko, se setkáme až v 16. století.

Alegorie ročních období se objevují poprvé ve starověké poezii v spojení s pohybem slunce během roku. O ročních obdobích se zmiňuje Homér v Iliadě, stejně tak další antičtí autoři Thales z Miletu a Anaximandros. Jednotlivá období personifikovali antičtí bohové. Flora a Venus zosobňovaly jaro, Ceres – bohyně úrody – léto, Bakhos – boh vína – podzim a božský kovář a boh ohně Vulkán – zimu.

Jan Rost

DISTANCE od spokojenosti

Masaryk říkal: *Myšlení boří*. Jasně vyjádřil náročnost myšlení odpovědného, ochotného věci hlouběji promyslet a vyvodit důsledky. I když nejsou příjemné nebo „v módě“.

Opakem je tedy povrchnost, oportunismus atp. Chci však ještě upozornit na „nepřístupnou spokojenost“ s vlastním východiskem. Ta má podobu konformní i nekonformní: může pramenit z euforie vládnoucího názoru, ale i z etosu vzdoru proti němu. Je to pocit *Mám(e) vystačeno* – pracovat na sobě musí ti, kdo smýšlejí jinak. Tichá autorita pravdy, také pravdy Boží, tak nejednou přichází zkrátka. Třebaže se dotyční subjektivně vidí na straně správné věci.

Doba masových médií, reklamy, názorové plurality (v níž však nemá každý názor stejný prostor a váhu) je tuze příznivá šíření polopravd a omylů, snadno pak přijímaných za samozřejmé. Tohoto nebezpečí není ušetřena ani oblast víry.

Proto lze jen vítat obecný záměr Distance,

„Věra a rozum jsou jako dvě křídla, na nichž se lidský duch pozvedá ke kontemplaci pravdy; Bůh vloží do lidského srdce touhu poznat pravdu...“

Jan Pavel II., *Fides et ratio*, čl. 1

revue pro kritické myšlení²³; ozřejmovat dnes časté a mediálně šířené omyly v myšlení, jejich kořeny a důsledky. Úvodní stať šéfredaktora Jiřího Fuchse²⁴ sice rozvádí jen filozofický aspekt, ale jinde se D. dovolává i učitelské autority katolické církve. Propojení obou aspektů viděli čtenáři Perspektiv v článku Nová evangelizace²⁵; podle něho špatná filozofie vede ke špatné teologii a obojí znemožňuje plodný dialog; klíčové je přitom *pojetí pravdy*, a to je od novověku zatemněné. Upozornil jsem pak²⁶ na širší obdobný „proud proti proudu“ ve světovém katolicismu; tím víc je namístě starost o kvalitu a zacílení jeho realizace. Revue Distance (dále D.) si proto v Perspektivách zaslouží naši pozornost.

Jelikož jen část čtenářů zná čtyři dosud vyšlá čísla D., dodávám, že paleta témat i autorů je dosti pestrá: Jan Hus, Teilhard; Z. Kalista; pacifismus, dukazy Boží existence... Přispěli mj. S. Sousedík, K. Šprunk.

Mé další poznámky se však týkají hlavně DISTANCE (v obojím smyslu). Doufám, že takto všechny čtenáře povzbudím, aby vzali záměr revue D. vážně; aspoň některé, aby ji četli a vytvářeli si – ne předpojatě, jen zaostřeněji – vlastní úsudek; a pokud je zaujme, aby s ní vstoupili do diskuse.

I.

Obsah Distance se namnoze týká názorových rozdílů mezi katolíky. Zprvu jako kritika směrem ven, postupně i jako diskuse mezi autory D. Souhlasím s J. Fuchsem, že diplomatické zakrývání rozporu by nebylo řešením. Ale je škoda, že se diskutující nejednou utvrzují ve *všem* aspektu pravdy. Pokud při tom něco zásadního nevyjasní, vlastně tak upevňují již dané názorové polarizace. A to by snad bylo pro hlubší záměr D. kontraproduktivní, samo distancování není přece cílem.

Připomenu proto z článku²⁷ ideu dialogu, který 1. může obohatit oba účastníky, i když se plně neshodnou, 2. vzkvétá, domýšlí-li každý partnerovy formulace v lepším smyslu, ale 3. trpí domýšlením k horšímu. Spokojenost s vlastním východiskem vede samospádem ke 3. možnosti. Klady 1. a 2. předpokládají přemě úsilí (viz TGM), dále vědomí, že naše poznání je jen částečné (1 Kor 13,9), a ochotu

dát se přesvědčit (Jak 3,17) – slovem: službu pravdě.

Nabízí se příklad o hodnocení katolických médií, nejde mi v něm tedy o osoby. Jsou jimi P. Příhoda a v linii Distance M. Semín. Zhruuba: Příhoda charakterizuje pro širší veřejnost katolická periodika stupnicí podle klesající otevřenosti vůči světu, od Geiseman ke Světlu (a snad ještě dále „doprava“); Semín namítá, že vlastně vybral stupnici podle věrnosti magisteriu církve, jenže v opačném pořadí²⁸.

„Pro lidskou bytost je přirozené hledat pravdu. (...) Takové pravdy se nedosahuje jen cestou rozumu, ale také v důvěřujícím souhlasu s ostatními osobami, jaký může zaručit autentičtu a jistotu pravdy samé.“ (Mučedníci v církvi)

„Nesmí se zapomínat, že také rozum potřebuje, aby byl ve všem svém úsilí podporován dialogem v ovzduší důvěry a opravdového přátelství, nikoli, jak věděl staří filozofové, „podezřívání a nedůvěry.““

Jan Pavel II., *Fides et ratio*, čl. 33

V replikách si každý víceméně smysluplně uhájil své. Ale aplikujeme 2. bod, „lepší čtení“ obou východisek: Ona otevřenost má také dobrý katolický smysl, vřdyt „Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby ... je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků“ (GS 1). Cit pro „svět“ není hned proti magisteriu: někdy vede i k předstihu před jeho výrokem, který (fakticky ani podle DV 8) nemusí být první – nehledě na jeho dějinnost, kterou jiný autor D. tuze lehce přešel (viz II.).

I pro důraz na věrnost magisteriu znám lepší čtení: důraz na vše katolicky, *křesťansky a lidsky* ryzí. Ano, od toho může právě list otevřený světu snáze „ujít“ k subjektivnímu, ideologickému apod. než časopis úzce zbožný. Možná, že cennou šancí nekonformní D. je právě varovat před přilivnými úlety – nebo před *zamlčováním podstatného* – ve světle i v církvi. (A třeba D. už tuto roli plní i zdánlivě okrajovými články.)

Obecnější poznámka: Také přípravě Plenárního sněmu lze zůčené a „spokojeně“ rozumět jako přenesení hotových závěrů koncilu do našich podmínek. Ale to by odporovalo i samé litere dokumentu (DV 8; GS 43 a 91²⁹). I tady může D. vystupovat ve smyslu oponentury, káž kvalifikované.

II.

Filozofické východisko D., podle něhož *teorie poznání „rozhodují téměř o všem“* pro mne t. č. představuje pat. Nesdílím je, a nestacím na jeho vyvrácení. (Nelze je artikulovat jemněji?) Váhal jsem, jak se k němu vyjádřit.

Velmi vítané tu nyní přichází encyklika Jana Pavla II. *Fides et ratio*³⁰. Klade důraz na pravdu a na roli filozofie až ohromujícím způsobem přibuzně jako Distance – ale přece *ne vždy a ne docela* shodně. Kéž svým nezjednodušujícím přístupem u nás zapůsobí proti blokujícím „spokojenostem“ šířeji, více a lépe, než mohou D. i Perspektivy.

Ve hře je ovšem i příklad svatého Tomáše Akvinského, tomismus a neotomismus. J. Fuchs se sice závazně hlásí jen ke „klasickému realismu“, některé články v D. však přímo k Tomášovi či k tomismu. Jak známo, poslední koncil Tomášovu pozici oslabil; zmíněný kritický proud světového katolicismu opět silně z Tomáše čerpá. Teď možná domýšlím k horšímu: pro „spokojenost vzdoru“ je snadné vidět u koncilu zradu, v tomismu jedinou záchranu. Jinak ale věci vidí svědkové tak kvalifikovaní jako český katolický myslitel prof. Mikuláš Lobkowicz³¹ a laický auditor koncilu, přítel Karola Wojtyły prof. Stefan Świeżawski³². (S nimi v D. kontrastuje např. R. McNerny; jeho příspěvek³³ je mým varováním pro výběr spojenců D. zejména ze zahraničí.)

Autor článku Iříš povrchl „spokojenost“ po koncilu „Slogan aggrimentamento byl akceptován jako bojové heslo. Pryč se starým a nastolit nové...“ Ve starém vidí hlavně bezpečnou Tomášovu nauku, v novém modernismus, opakovaně odsuzovaný papeži (1864, 1907, 1950) Toto hnutí jen „opustilo oficiální prostor církve. (...) A mnohé hlasy dokonce tvrdí, že to byl nakonec modernismus, kdo v této při zvítězil, a že jméno toho vítězství je Druhý vatikánský koncil“ (str. 43; chytře mu napověz?). – Za zvlášť poučnou pokládám „spokojenost“, s níž McNerny interpretuje papežské dokumenty: co přidá či vynechá (str. 51) a navíc jak. Akurát nám sdělí, že Syllabus z r. 1864 odsoudil 80 omylů – vidí v nich nástup modernismu, ale do výčtu na str. 44 jich zahrne jen 76. A už 8. 77 hájí *výhradně katolické náboženství ve sdíté s vyloučením všech ostatních* (DS 2977, pokud jde o *demokracii*, viz i DS 2979). *Patrně* domýšlím k horšímu: má katolík věrny magisteriu nadále, byť potají držet i tyto teze? – Proste: abistorká věrnost křesťanství je kritérium ošidné.

„Zatímco hlásání evangelia v různých kulturách žádá od všech, kdo je slyší, přilnutí k víře, dovoluje lidem zachovat si svou vlastní kulturní identitu.“ (Srov. Sk. 2, 7-11.)

Jan Pavel II., *Fides et ratio*, čl. 71

Ernest Normand (1857-1923). Ester usvědčuje Hamana (Sunderland, Museum and Art Gallery).

„Obsah Zjevení nemůže nikdy znehodnotit objevy a legitimní autonomii rozumu. Avšak rozum u vědomí, že se nemůže pokládat za absolutní a vylučnou hodnotu, nesmí nikdy ztratit schopnost klást otázky a dát si klást otázky. (...) Taková filozofie bude místem, kde se křesťanská víra a lidské kultury mohou setkávat, bude bodem porozumění mezi věřícím a nevěřícím.“

Jan Pavel II., *Fides et ratio*, čl. 79

Świeżawski oceňuje u Tomáše moudrost a otevřenost ducha, kterou bohatě dokládá. Lobkowicz ukazuje, jak neotomismus v obraně rozumnosti víry přecenil aspekt racionality a nestačil pak dynamice katolické *teologie*: Świeżawski, který znal nevoli polských kněží k „filozofii na rozkaz“, s úlevou uzavírá: *(neo)tomismus je mrtve – můžeme se tedy vrátit k Tomášovi*. Už tato schematika skica, kterou si zájemci jistě doplní u pramene, trochu přibližuje nové rozložení důrazů mezi vírou a „technickou“ filozofií na koncilu i v encyklice *Fides et ratio* (dále jen *FeR*).

Linii D. je v ní zvlášť blízký oddíl „Drama oddělení víry a rozumu“ (čl. 45-48): novověký vývoj začal důrazem na autonomii myšlení, ale vyústil v hluboké zpochybnění rozumu. A přece *pravda*, rozumově dosažitelná, je podstatná pro etickou orientaci člověka i pro jeho víru. Odtud i důležitost filozofie. – Východisko *FeR* je však primárně teologické, jak ukazují nadpisy prvních tří kapitol: Zjevení Boží moudrosti; Věřím, abych porozuměl; Rozumím, abych věřil. Vztah víry a rozumu, teolo-

„Myšlenkové směry, které vystupují jako postmoderní, si zaslouží náležitou pozornost. Podle některých z nich neodvolatelně minula doba jistot, a člověk se nyní musí učit žít v horizontu úplné absence smyslu, kde vše je provizorní a pomíjivé. Někteří autoři ve své destruktivní kritice každé jistoty opomenou-li uplatnit klíčová rozlišení a kládu do otázky jistoty víry.“

Jan Pavel II., *Fides et ratio*, čl. 91

gie a filozofie chápe *FeR* podle čl. 73 jako *krutový proces* vzájemné podpory a obohacování (při autonomii obou). Víru bez rozumu ohrožuje fideismus, víra zas poskytuje rozumu oporu, aby naplňoval své možnosti, a dodává mu podněty. To obojí je služba pravdě a tím i svobodě člověka.

Čtenáři jistě najdou další shody mezi *FeR* a D., ale jsou tu i rozdíly, asi nejen v zájru: D. cíleně sleduje omyly dneška, *FeR* se vyváženě obrací i do budoucnosti: vytýčuje „Aktuální úkoly pro teologii“ (kap. VII, čl. 92-99) – nauku dál rozvíjet, i s užitím přínosů soudobé filozofie (čl. 85, 91), ovšem i čelit soudobým nebezpečím. Obávám se, že východisko D. nemožňuje přilís s takovými přínosy počítat.

Nová encyklika nepochybně mnohé osvětluje, ale (vědomě) přináší též nové úkoly i otázky. Doufám, že bude podporu těm věřícím, jimž můj úvod o „spokojenosti“ připadal v rozporu s jistotou víry³⁴. – Jim zvláště, ale všem autorům a čtenářům Distance přeji hodně radosti z pravdy.

Václav Frei

Poznámky:

1. Přitom však mediální „veřejné mínění“ často nevyjadřuje skutečné smýšlení lidí v daném společenství.
2. Vyd. Triality, Ronov n. D. Viz i Perspektivy 10/97.
3. J. Fuchs, *Idea Distance*, nulté číslo D. (97), str. 5-11.
4. J. Fuchs, *Nová evangelizace*, Perspektivy 1/98.
5. V. Frei, *Jsem různý – porozumíme si?* Perspektivy 3/98.
6. J. Fuchs, *Poznámka k ohlasům*, tamt. (str. VIII.)
7. P. Příhoda, *Nová přítomnost* 11/97 a pak D. č. 2, str. 56; M. Semín, D. č. 1 a pak č. 2, str. 58.
8. V. Frei, *I koncil je maják, ne hranice*, Perspektivy 5/98.
9. Jan Pavel II., encyklika *Fides et ratio* ze 14. 9. 1998. (Angl. překlad: Osservatore Romano, 16. 10. 1998.)
10. M. Lobkowicz, *Co se stalo s tomismem?* Teologické texty, č. 1-5 z r. 1995 (str. 7, 60, 94, 129, 191); orig. 1994.
11. S. Świeżawski, *Nový výklad sv. Tomáše*, Cesta, Brno 1998.
12. R. McNerny, *Filozofie modernismu*, nulté číslo D., str. 43-53; bez údaje o původním textu i o autorovi.
13. J. Skoblik, *Co znamená „dogma“*, Universum č. 19 (1995), str. 28; V. Frei, *J věřící křesťan zná otevřené otázky*, Universum č. 30 (1998), v tisku.

menší RODINNÁ ROZEPŘE

Odpověď Josefu Pazderkovi – na vědomí Bobu Fliedra

Krátká glosa (Perspektivy 7/98), která si vzala na mušku některé texty Boba Fliedra v Lidových novinách, vyvolala obsáhlejší repliku Josefa Pazderky. Ten ve mně správně poznal autora glosy a svého kolegu se zastal, byť ne zcela přiléhavě. Ani mně neuniklo, že zájem Lidovek o církevní realie Fliedrovým příchodem ožil a že některé jeho texty jsou profesionálně zdařilé. Glosa miřila jiným směrem. Kolega Pazderka se ve své replice dotkl problému, které jsou zajisté ve lži, ale jejich pojednání si žádá širší prostor.

Zpráva, zpravodajství, novinář

Ano, jednou z funkcí médií je „přinášet nové, čerstvé a úplné zprávy o tom, co se děje, co se mění, o čem se diskutuje, co zkrátka „visí ve vzduchu““, jak píše kolega Pazderka (Perspektivy 9/98). Leč o tom, co visí ve vzduchu, rozhoduje koneckonců – novinář.

Mediální funkci, jak nám ji Pazderka právě popsal zblízka, lze ale sledovat z odstupu, kdy je líp vidět. Např. Jan Jiráček (Centrum pro mediální studia FSV UK) uvádí (LN, 31. 8. 1998): „(...) podstatou zprávy je svědectví, zatímco podstatou zpravodajství je výběr a uspořádání těchto svědectví. Je zřejmé, že subjekt přitom nelze ze zpravodajství vyloučit docela.“ Existují i (...) záměrně vybrané a upravované zprávy s cílem vytvořit o realitě určitý dojem“. – Je užitečné posuzovat ty nové, čerstvé a úplné zprávy i to visení ve vzduchu ve světle této možnosti a ptát se, jak si právě z tohoto hlediska počíná v Lidovkách Bob Fliedr.

Stejně jako není zpravodajství jedinou funkcí médií, ani profesionalita není jedinou novinářskou ctižádostí. Prakticky každý novinář – snad s výjimkou tzv. šmuků, čili úplatných žurnalistů – má ještě svou vlastní, nezávislou hluboce intimní představu ideálního způsobu své činnosti či křesťanského cíle, jíž podřizuje své běžné fungování. Ta může být motivována nejrozličnějšími zájmy: skupinovým, politickým, kulturním, ideovým atd., přičemž se vždy nějak provázána se snahou o sebeposazení, neboť novinář přirozeně chce být slyšen. Vnímá onu představu jako své poslání a v jeho duchu koncipuje odpovídající strategii. – Opět se lze ptát, jakou strategii zvolil Bob Fliedr (a nejen on, nýbrž i Adéčko, Světlá, Perspektivy, Report atd., jejich redakční týmy i jejich jednotliví členové).

Nevyčteme to z jednorázového textu, ale z dlouhodobého novinářova působení: z výběru a řazení zpráv, z volby širších témat a jejich pointování, z polemického reagování atd. Subjektivita volby strategie nemusí být něčím nenáležitým, u tzv. názorového časopisu je to dokonce samozřejmost, ale má to být jasné řečeno. – Domnívám se, že v působení kolegy Fliedra v LN se projevuje předsevzaté poslání i jemu odpovídající strategie a naznačil jsem to inkriminovanou glosou –, protože tak učinil sám.

„Kdo za to může?“

V katolické církvi se vede debata, která často ústí v nervózní spór. *Důvody znepokojení* jsou jasné: křesťanství už dvě tři století postupně ztrácí vliv, moderní společnost je vůči němu v podstatě lhostejná. *Povaha tohoto znepokojení* bývá různá: od „čistého“ smutku Jeremiášova Pláče až po rozmrzelost nad tím, že „nás“ neberou vážně. – V podobných situacích je nasnadě otázka „kdo za to může?“. – Hledání odpovědi katolíky (možná i jiné křesťany) rozděluje. Některí vidí příčinu v demoralizaci současné společnosti, jiní v pochybeních či dokonce v úpadku samotné církve.

Snad by bylo užitečnější nejprve revidovat a prohloubit své vlastní křesťanství. Každý to své – i to společné. Zajisté s pomocí, o níž lze prosit a která je přislíbena. A teprve potom pátrat po vinících, ukáže-li se, že to má smysl. Ale – budiž Bohu poručeno – někteří hledání viníků začínají. Dost často je pak nacházejí pouze na té, nebo pouze na oné straně.

Zdá se, že toto je *punctum saliens* rozestupu proudu tradicionalistického (konzervativního) a modernistického (progresivního), i když nikoli punktem jediným.

Pociťují-li „tradičně“ věřící, že „svět“ je vůči poselství církve nepřátelský, mají pravdu. Hodnotové preference většiny lidí jsou dnes totiž jiné než ty, na nichž je založeno křesťanství, ba i samotná víra v Abrahama (tj. osobního) Boha. Stává se však bohužel i to, že tradiční víra bývá jen zvykovým lpením na kulturním stereotypu, vydávaném za „dědictví otce“, k němuž patří, opět bohužel, i nepochápání těch, kdo tento stereotyp nesdílejí.

Pociťují-li „moderně“ věřící, že církev promlouvá k současnému člověku jazykem jemu nesrozumitelným, mají pravdu. Církev k němu mnohdy nepromlouvá vůbec, protože nevyhledává ona místa, kde se s ním lze setkat. Nelze však přehlédnout, že nesrozumitelnost mluvy církve je dána i tím, že mnohé její významné pojmy jsou do řeči současného člověka nepřeložitelné, protože jejich ekvivalenty tam už dlouho neexistují.

Naši hyperkritikové

Mezi katolíky lze proto potkat takové, které upřímně trápí neutěšené postavení církve v současné společnosti, oni je však jednostranně přisuzují nedostatkům a pochybením samotné církve, resp. jejích „fideiích struktur“. Jejich výhradním žánrem je *kritika do vlastních řad*. Autokritika je jistě potřebná, ale člověk od nich neče a neslyší nic jiného. I když se obrací k veřejnosti mimo církev, nevzdávají svědectví, nehlasují, ale jen takto kritizují: ať už kněží, episkopát, Řím, nebo tradiční formulace a zvyklosti. O církvi píší nikoli jako eklesiologové, ale jako sociologové či politologové. Jako by církev byla něčím na způsob spolku či strany, s jejímž vedením jsou nespokojeni. Jejich pozice je natolik jednostranná a jejich reptání natolik notorické, že se otáčeje po jejich motivovanosti nelze vyhnout (toto mi má kolega Pazderka zvláště za zlé a nazývá to faulem).

Stejně tak se nelze nezeptat, jakého účinku tím dosahují. Kompetentní kritika nedostatku chce dosáhnout nápravy. Ta jejich strategie však k nápravě nevede, zato vyhrocuje uvnitř církve napětí a vytváří tam obtížné řešitelné konflikty. Nemohu nevidět, že takto si často počíná i Bob Fliedr v Lidovkách, jakkoli se mu tam podařilo získat prostor pro církevní témata. Nedovedu odhadnout, jak působí tento způsob prezentace na veřejnost mimo církev: kolika členům LN pomáhá najít cestu ke

Kristu a v kolika posílí jejich proticírkevní nechuť.

Kdo přijal tezi, že za dnešní postavení církve ve společnosti si může ona sama, resp. její formalizované struktury („aparát“), ten to má veelku jednoduché. Může si vzít na mušku standardní diskutabilní témata: neinspirovaní promluvy mnohých kněží, celibát, rigorózní sexuální morálka, nedořešené postavení laiků, vatikánskou byrokracii, napětí mezi ruralitní zbožností a soudobým urbánním světem atd. – V naší zemi je navíc snadným terčem postoj episkopátu, tedy církevní „oficiality“, k části tzv. *skryté církve*.

Tuto hyperkritickou optiku přejímají nejen mnozí katolíci, ale i veřejnost mimo církev, která nemá o křesťanství a o nejdůležitějším poslání církve potuchy.

„Komunikační faul“

Naše domácí vnitrocírkevní polemiky se zatím točí kolem zcela konkrétních „kauz“: velmi neoprhlehné postupy bývalého děkana pražské teologické fakulty, svěhlavá strategie Adéčka, pedagogický antitalent bývalého lysického faráře, neochota některých podávat či přijímat „na ruku“ apod. – vesměs problémy lokálního významu, občas okořeněné světázem toho či onoho účastníka sporu. Není výjimkou ani účast „posvěcené hlavy“ nedosti moudré či nedosti vzdělané. Není divu, česká církev je doménou v mnoha směrech zanedbanou. Nejinak česká společnost, u té ale připouštíme, že si náprava vyžádá úsilí jedné až dvou generací.

Naše domácí polemiky mají poněkud maloměstský ráz. „Správný věrný křesťan“ (tradicionalista) je přece pro bývalého děkana, proti Adéčku, pro lysického faráře a proti podávání na ruku. U „správného moderního křesťana“ (progresisty) tomu musí být naopak, jak jinak? Jen tu nedůtklivost mívají společnou.

V těch našich domácích putkách se nějak obražejí i turbulence církve světové, což ovšem nic nemění na jejich kooorkovské povaze. Je zajímavé, že *dva typy argumentace*, byť naprosto legitimní, jsou přijímány kyselé, a to jednou i druhou stranou: *argumentace disciplinárny a věrovné*. Což to není projev krize autority – v člověku, ve společnosti, v církvi, ba i v myslí toho či onoho katolického publicisty?

Petr Přihoda

Ad:

Tváří v tvář SCHIZMATU

Perspektivy 9/1998

(...) Uvěřejněné ohlasy s článkem ostře polemizovaly. (...) Protože ta diskuse byla až příliš jednostranná, mohl by snad být pro vás zajímavý i pohled odjinud. (...) Jako studentka vysoké školy navštěvuji

i přednášky těch, kdo působí jako známí kněží nebo laici. Mám příležitost poznat zblízka jejich působení i některé jeho následky. Právě proto si jako snad „věrná věřící“ dovoluji říci, že bych vnímala jako tragédii,

kdyby měla naše církev vypadat podle představ P. Halíka, Štampacha, Jandourka nebo laika Putny či Hanuše. Zprvu jsem přijímala jejich působení jako určitou obnovu, ale dnes v něm nenacházím nic dobrého, protože vidím jeho účinek

na lidi kolem mne, kteří sice budou mít vysokoškolský titul, ale už nebudou schopni pochopit, že intelektuálně působivé věty ještě neznamenají hluboký obsah a že říci jasné „ano“ a jasné „ne“ ještě neznamená nedostatek vzdělání, ale že je to i dar rozlišování. – Některé z mých známých ze školy i z kostela už ten kostel neberou tak vážně, vždyť ten máme být „jako ostatní“. Pak už není tak těžké vynechat ien kostel úplně, i takové lidi znám.

Když jsem tedy četla článek o schismatu, přišlo mi, že vím, o koin P. Gruber mluví. Je strašně poslouchat univerzitní přednášku údajně praktujícího katolíka, navíc publicisticky činného v katolickém periodiku, který předkládá kritiku vlastní církve, dle mého názoru neopodstatněnou (lidově: plive do vlastního haizda), obdivuje protestanty, a když dojde k diskusi, v níž se někdo pokusí církvi hájit, nefekne ani slovo, z kterého by bylo jasné, kde sám stojí. Je mi z toho smutno, protože tady už nejde o normální názorové rozdíly, ale o zásadní a vzájemně neslučitelné principy, kdy jen jedna z možností může být ta pravá. (...) S těmito věcmi se nesetkává tolik lidí, kteří ještě chodí do kostela a snaží se o živou víru, jako např. ty řádové sestry, známé otcí Valčíkovými (...). Ta haříkovská, Štampachovská, hanušovská církev se začíná šířit jinde, a to i mezi těmi, kteří by měli

v budoucnosti představovat elitu církve. Proto je právě teď třeba říkat jasné „ano“ a jasné „ne“ (...)

Z dopisu Jany Petrové, Brno

■ ■ ■

(...) Vybavila se mi myšlenková atmosféra v sektách. Sekta často vytváří obraz všeobecného a neurčitého ohrožení a současně nabízí jistotu a ochranu. Určitěmu typu lidí to vyhovuje. Zde na světě jsme jen poulníky a ne každý je schopen snášet nejistotu, kterou s sebou každé putování přináší. Jistota v sektě je jaksi hmatatelnější než „pouhá“ víra.

A uvedení článek? Autor zcela vážně hovoří o schismatu, které bezprostředně hrozí, vlastně už je „morální skutečností“. Každého, komu záleží na církvi, to zneklidní. Začne se ptát, co se vlastně děje. Když se ale zamyslí, vidí, že článek neříká nic. Kdo se zamyslet nechce, začne být nejistý a úzkostný. Pak si přečte, že tu je někdo, kdo zná řešení. A protože se nezamyslí, nevidí, že navrhované řešení je stejně nejasné jako původní problém.

Nevnáší se tu do církve Kristovy prvky sektářské ideologie? Byla tu vyslovena pravda, která osvozuje, anebo polopravda, která svazuje? Kristus od nás žádá řeč „ano, ano – ne, ne“. Nechci mluvit proti kritice, naopak. Není-li něco v pořádku, je třeba to říci. Ale jasné, nikoli v náznacích, ty zneklidňují, nepomáhají, spíše škodí. (...)

Bylo by dobré, kdyby řeč „ano, ano – ne, ne“ byla i řečí připravovaného plenárního sněmu (...).

Z dopisu J. Rejčka, Jičín

Redakční poznámka:

Jako kdyby se oba dopisy vzájemně neuražovaly. Náhoda? Ne. Objeví se jistě stanoviska, která jsou v naší církvi významně zastoupena, oba vyplývají z důvodného znepokojení. Jednou je to obava o pravost víry a o jednocírkevnost, podruhé o její katolickost, tj. o obecnost, jejížž popřením by byla sektářská mentalita. Z obou začíná potřeba jasného slova – „ano, ano – ne, ne“ Toto dvojité téma by se mělo stát předním otevřeným a věcným debátou co nejdříve. Aby je totiž plněním snem mohl kvalifikovaně řešit.

PERSPEKTIVY

příloha Katolického týdeníku

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubr

Redakční rada:

Květoslava Neradová, Oto Mádr, Petr Kolář SJ, Petr Přihoda, Václav Frei, Jaroslav Med (předseda), Josef Gabriel, Zdeněk Jančařík SDB, Miloš Doležal, Tomáš Machula, Jaroslav Šebek

Adresa redakce:

Londýnská 44, 120 00 Praha 2 - Vinohrady, tel.: 24 25 03 95, linka 24, fax 02/24 25 70 41

Fotosazba Pavel Vodička

Výběr z Perspektiv v Braillově slepeckém písmu lze objednat na adrese: David Nebeský, Knihovna pro nevidomé a těžce zrakově postižené, Platnéřská 2, 110 00 Praha 1, Tel.: 24 81 02 42, linka 166

Nevyžádané rukopisy se nevracejí!

Dvojice unikátních videodokumentů

o životě
a práci
Svatého
otce

Život a poselství papeže Jana Pavla II. (videokazeta, 61 min., mono, 309,- Kč) je dokument přibližující životní dráhu člověka, který se stal symbolem odporu proti totalitním režimům 20. století a jako duchovní autorita stop v celé řadě než milióny katolických křesťanů.

Vánoční a velikonoční liturgie papeže Jana Pavla II. (videokazeta, 43 min., STEREO, 309,- Kč) je zajímavý dokumentární pohled na historii, obřady a tradice, které doprovázejí oslavy narození, smrti a znovuzrození Ježíše Krista.

Objednávky přijímá Warner Bros. spol. s r. o.

P.O.BOX 1088, 111 21 Praha 1

telefon (02) 282 2503 • fax (02) 282 2501, 2421 0816

K ceně objednávky připočítáváme poštovné a balné ve výši 49,- Kč

